

Kıymetli okurlarımız bizleri kavuşturan Rabbimiz'e (c.c) sonsuz hamd, Habibine (s.a.s) sayısız salât u selâm olsun.

Yeni bir sayı, yine bir vuslat.

"Ayrılıklar olmasa kavuşmalar da olmazdı." diyebilmek tesellimiz.

Yine sevdiklerimizin bir kısmı bu dünyada, yanımızda olsalar da takdir-i ilâhi gereği çoğundan da ayırırız. Onlarla da bir gün vuslattır ümidimiz...

Başta Peygamber Efendimiz (s.a.s), diğer Peygamberler (a.s), Ashab-ı güzîn (r.a) ve nice İslâm büyüklerimiz vuslata konu olan...

Bizler, Allah Rasûlü'nü ne gördük, ne de sesini duyduk... Ama bizlerden Sahâbilerine bahsediyor olması, **"Âhir zamandaki ümmetim!"** diye hitap ediyor olması gönüllerimizde tatlı bir hüznü bırakıyor. O'na (s.a.s) kavuşma ümidimizi artırıyor.

Ve bizleri ikaz etmesi, **"Öyle bir zaman gelecek ki!"** ifadeleriyle başlayan, nebevî bir mucizeyle etrafımızdaki fitnelere bizi uyarması ne güzel!

Bize kusurlu amellerimize rağmen kıymet vermesi, kıyametten haber vermesi ne güzel!

Bizleri gafletten uyandırması, tevbe ve istiğfarlara teşvik etmesi ne güzel!

O'nun (s.a.s) da bizleri özlediğini, **"Ümmeti, ümmeti!"** nidâlarını gönüllerimizde hissetmekle ciğerlerimiz dağlıyor, vecde gelen gönüllerimiz yerinde duramıyor ve O'na (s.a.s) olan özlemimizi daha da artırıyor.

Fem-i saadetlerinden dökülen mübarek sözlerin zamanları aşması, çağlar ötesine mübarek nefeslerinin ulaşması ne güzel!

İlimin yavaş yavaş göklere çekildiği şu âhir zamanda, bu sözleri bizlere ulaştıran, açıklayarak istifademize sunan, az da kalsa bazı âlimlerimizin hâlâ yanımızda bulunuyor olmaları ne güzel!

İlim ne kadar kıymetli bir hazinedir. Kendisine de vefâ bekler. Her zaman kendini altın tepside bizlere sunmaz. Bazen bir güneş gibi bulutların ardına gizlenir. Bazen araştırmacılar çokça emek sarf ederek ancak onu elde edebilirler.

Bazen de bilgi ve belgeyle mücadele eden kişilerle karşılaşırız. Hz. Peygamber'in (s.a.s) dönemlerini bizlere hatırlatırlar. Bir mucize görseler bile iman etmeye asla yanaşmazlar.

Kıymetini bilen ilmin nazını çeker. Yoksa ilim ve hakikat onların nazını çekecek de değil. İlim başka bir şey, hidayet de herhalde daha başka bir şey olsa gerek.

Rabbimiz (c.c) bizleri öncelikle hidayetten ayırmasın, hidayet verdikten sonra da dalaletle düşürmesin!

Ve sözü fazla uzatmadan, sizleri vefa bekleyen sayfalarla baş başa bırakalım.

İçindekiler

Zaman Gelecek ki...

Abdullah Demircioğlu / 3

Zeki, Dikkatli, Gözlemci ve Yorumcu

Prof.Dr. Ali AKYÜZ / 6

İslâm Medeniyetinde Tekke

Prof. Dr. Mustafa KARA / 12

Sünnetsiz İslam Arayışları

Prof. Dr. İsmail Lütfi ÇAKAN / 28

Rabbim, Bunu Boş Yere Yaratmadın!

Ayşe DEMİRCİOĞLU / 4

Divan-ı Kebir'den / 8

İşitin Ey Yarenler

Mustafa TATÇI / 9

Beni Âdem'in Efendisine Şiirlerin Efendisi Olan Na'tlar - 14

Tufan ATMACA / 11

Hız. Peygamber ve Yetim

Süleyman ÖGE / 16

Na't-ı Şerif

Dilek FİSTİKÇİ / 17

Tasavvuf ve Tarikatlarla İlgili Fetvalar

Dağüstani / 19

Diyalog

Abdullah DEMİRCİOĞLU / 20

Kutbu'l-Aktâb

Serkan ZEYBEKER / 22

Cenabı Allah'ı Sesli Zikir (Cehri Zikir) - 5

Zülcenâheyn / 24

Tasavvufun Gayesi Nedir?

İktibas / 26

Bir Nasihat; Temiz Ol, Temiz Öl!

Zülcenâheyn / 27

Ankâzâde Köstendili Halil Efendi'nin

Tüti İhsan Efendi'ye Mektubu (16. Mektub) / 31

Bir Üniversite Öğrencisine Hayat Rehberi

Yrd.Doç.Dr. Abdulkadir MACİT / 33

Çocuklarımız ve Dua

Yeşim Gezmiş TORTUM / 36

Bize Ulaşan Haberler

Mizan / 38

II. Abdulhamid Han'ın Tasavvufi Yaşantısı ve Meşayihle İlişkileri

Prof.Dr. İhsan Süreyya SIRMA / 42

Ali Ulvi Kurucu ve Hatıraları

Yrd. Doç. Dr. Abdulkadir MACİT / 46

Zaman Gelecek ki...

Abdullah DEMİRCIOĞLU / IFEG Rektörü

Allah'a (c.c) hamd, Rasûl'üne (s.a.s) salat ve selam olsun. O'na (c.c) ne kadar şükür ve hamd etsek azdır. Bizleri doğru yola iletmıştır. Duâmız, hidâyet verdikten sonra dalâlete düşürmemesi için olsun.

Peygamberlerin sonuncusunu (s.a.s) Allah (c.c) teyid ediyor, aklımıza şaşkınlık verecek, bizi hayrete düşürecek, haber verdikleri olaylar var. Bu sebeple mü'minlerin imanlarının kat kat arttığını, amellerinin çoğaldığını görüyoruz. Bunlar bizleri mutlu ediyor. Bunun için bu yazımda bir hadis-i şerifi konu aldım. Umulur ki okuyanlar üzerinde düşünür ve ibret alırlar.

"İnsanlar üzerine öyle bir zaman gelecek ki İslam'ın yalnız ismi, Kur'an'ın ise resmi kalacak. Mescidler dış görünüşü ile mamur, fakat içleri hidâyetten mahrum olacak. Onların âlimleri gök kubbe altındakilerin en şerlileridir. Fitne onlardan çıktı, yine onlara dönecektir." [Hadisi Beyhaki rivayet etmiştir.]

Bugünkü şartlarda hadisi bir defa daha düşünme düşünme okuyalım. Akıl kantarımızda tartabildiğimiz kadar tartalım. Tehlikelerin neler olduğunu görmeye çalışalım. Kaç mü'min olayları dert ediniyor da tedirgin oluyor?

Burada İslâm'a, onun kitabı Kur'an'a vurgu yapılıyor. Yıllardan beri içinin boşaltılmaya çalışıldığı İslâm ve Kur'an emaneti var ortada. Mamur mescidler, tezyinatlı büyük camiler cemaatsiz kalmış, kimin neyine...

Mescidlerin sadece Cumalarda, Ramazanlarda cemaatçe zenginleşmesi yetmez. Beş vakit namazlarda

camiler boş bırakılmamalıdır. İnananlar ancak mescidleri îmar ediyorlar. Ya fitnenin kendilerinden çıktığı ve gök kubbe altındakilerin en şerlileri olan âlim taslaklarına ne demeli!

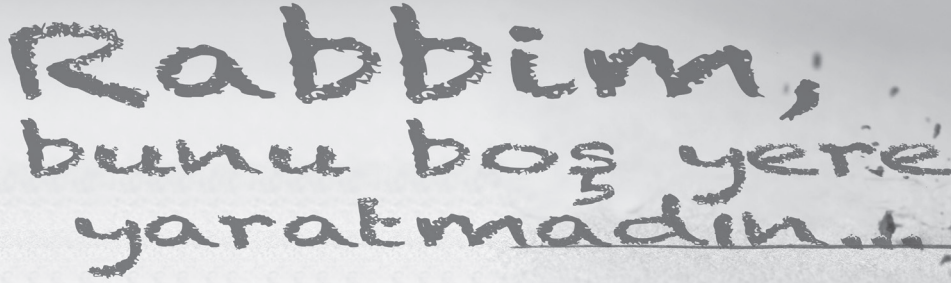
Hiçbir din âliminin yapmadığı yorumlarla yüce Kur'an'a saldıranlar, hadisleri lüzumsuz kabul edenler, dünyanın en şerlileri ve fitnecileri olmasın mı? Bunların itikat ve imanları hangi durumdadır bilmek için çok derin âlim olmak gerekmez. Evet, kimsenin kalbi açılıp bakılmamıştır ama **"âyinesi iştir kişinin lafa bakılmaz"** da çok doğrudur diyemez miyiz? Burada hadisle, bir şiiri birinin diğerini nakzetmesi için söylemiyorum.

Niyetler belli, dine hücum etmek, tahrif etmektir. Kaldı ki hadiste işaret edilen husus tamamen başkadır. **"Lâilâheillallâh"** diyen bir kişiyi öldüren sahâbiye, Hz. Peygamber (s.a.s):

"Hel şekakte kalbehû / Kalbini yardım da mı baktın?" buyurmuştur.

İtikâdî hususlar o kadar hassastırlar ki değil inkâr, onlarla alay ve istihzâ edilmesi, hafife alınması asla câiz değildir. Herkes bunu bilmeli ve hangi sınırdaki olduğunu iyi kavramalıdır.

Hâlâ Müslüman olduğunu sanan nice dinden çıkmış gayr-i müslimler saflarımızda, camilerimizde dönüp dolaşmaktadır, maazallah, sonuç çok vahimdir.

Rabbim,
bunu boş yere
yaratmadın.

Ayşe DEMİRCİOĞLU

Rabbimiz bizi, insanları yarattı. Dünya misafirhanemize yerleştirdi. Nasıl yaşayacağımız gerektiğini kılavuzumuz olan Kur'an-ı Kerimde bildirdi. Bu yaşayış kurallarını pratiğe dönüştüren bir kutlu Resul (s.a.s) gönderdi, âlemlere rahmet, bizlere en güzel örnek...

Göklerin ve yerin yaratılışında, gece ile gündüzün birbiri ardınca gelip gidişinde, devenin yaratılmasında, göğün yükseltilmesinde, dağların dikilmesinde, yeryüzünün yayılmasında mutlaka akıl sahipleri için elbette ibretler vardır. Her şey bir hikmetle yaratılmıştır. Bu hikmetlerin bir tanesi de: beyindir.

İnsanı hayvandan ayırt eden iradedir, düşünme kabiliyetidir, beyindir. Allahu Teâla (c.c) beyni muazzam bir şekilde yaratmıştır.

Hem bilişsel hem de duygusal gelişimin birleştiği yerdir beyin. Matematik sorusu çözerken, hareket ederken, araba sürerken, ders çalışırken, yemek yerken hep beyin kullanılır. Beyinde, amigdala denilen duygusal bir santral vardır. Bütün duygular burada üretilir. Buradan korteks denilen bölgeye iletilir. Kortekste bu duygular dinlendirilip adeta süzgeçten geçirilir ve

duygular mantık ile karşı karşıya gelir. Bunun sonucunda ya duygularımız kazanır ya da mantığımız. Bu sinyaller beynin bir kısmından diğer kısmına gönderilir ve kişiye göre en uygun davranış veya hareket ne ise onu gerçekleştirir. Diyelim ki bir kimse size iltifatta bulundu. Bu sizin çok hoşunuza gider. O anda amigdalada olumlu pozitif duygular oluşur. Bu duygular

kortekse ulaşır ve orada mantık devreye girer, olayı değerlendirip pozitif düşünceyle hareket etmemizi sağlar. İltifata karşılık olarak "Allah razı olsun, bu sizin güzel bakışınızdan, iyi niyetinizden kaynaklanıyor" diye karşılık veririz.

Diyelim ki bir kimse size birden küfretmeye başlar. O anda siz o kişinin söylediklerini algılayın.

Daha tepki vermeden önce o küfürleri ilk duyduğunuz anda amigdalada duygular gelişir. Yaşanan hadise olumsuz olduğu için olumsuz duygular oluşur. Fakat bu duygular önce kortekse gönderilir. Burada mantık devreye girer. Siz ilk başta sinirlenip küfre küfür ile karşılık vermeye meyil edebilirsiniz. O anda söyledikleriniz ağzınızdan bir anda makinalı tüfek gibi çıkarır. Öyle şeyler söylersiniz ki "bu sözleri ben

Peygamberimiz (s.a.s) şöyle buyuruyor: "Biriniz ayakta iken öfkelenirse hemen otursun. Öfkesi geçerse ne ala geçmezse yatsın."

mi söyledim ya" diye şaşırırsınız, pişman olursunuz. Sonrada öfkeyle kalkıp zararlar oturdüğünüzü anlırsınız. Bu olayın bir de tam tersini düşünelim. Olumlu düşünceler ağır basar, anlarsınız ki cahille cahil olmamak gerektiğini, **"Sen af yolunu tut. İyiliği emret, cahillerden yüz çevir"** (A'râf, 7/199) ayetini hatırlar, **"Yâ Sabır"** der susarsınız. Bu sinyallerin amigdaladan kortekse ulaşma süresi çok çok azdır. Bir katil bu mücadeleyi yaşar ama duygusu ağır basar o anda. O an dönüş yoktur, çeker tetiği ve pat öldürür. **"Acele iş şeytandandır, teenni (dikkatli yavaş hareket etmek) Rahmandandır"** buyurmaktadır Peygamberimiz (s.a.s) İşte düşünmeden, beklemeden, sindirmeden, ölçüp tartmadan yapılan işin kötü sonu budur.

En güzel örneğimiz, hayran kaldığımız Peygamberimiz'in (s.a.s) o mübarek ağızlarından ne hikmetler, ne mucizeler, ne güzellikler damlıyor. O'nun davranışları ne güzel zarafet tohumları saçıyor... Bu davranışlardan bir tanesi de öfke anında ne yapılması gerektiği. Öfke nedir? Nasıl giderilir? İşte Rasûlullâh açıklıyor: **"Öfke şeytandandır, şeytan da ateşten yaratılmıştır, ateş ise su ile söndürülmektedir; öyleyse biriniz öfkelenince hemen kalkıp abdest alsın."**

(Ebû Dâvûd, Edeb 4, 4784)

Başta Peygamberimiz öfkenin kaynağını açıklar: baş düşmanımız şeytandandır. Euzu besmele ile onun şerrinden Allah'a sığınırız. Şeytan ateştedir, ateşi ise su söndürür. Kişi öfkelenildiğinde şeytanlaşıyor, yüzü kıpkırmızı olur, kendinden geçer, gözü döner adeta.

Bu ani öfkeyi engellemek için ne yapmamız gerekiyor? Kalkıp abdest almamız gerekiyor. Dikkat edelim, öfke ânı ile harekete geçme ânı arasında ne kadar an vardır? Bir kaç dakika vardır, değil mi? İşte

Peygamberimiz'in (s.a.s) tavsiyesi de budur, ümmetinden bir kimse o öfke anına yakalanırsa, hemen kötü eyleme kalkışmasın, bulunduğu yerden kalksın, yürüsün lavaboya doğru, musluğu açsın, güzelce abdestini alsın, öfkesi sönsün, dinsin, ferahlasın. Bir diğer hadis-i şerifte Peygamberimiz (s.a.s) şöyle buyuruyor: **"Biriniz ayakta iken öfkelenirse hemen otursun. Öfkesi geçerse ne ala geçmezse yatsın."** (Ebû Dâvûd, Edeb 4, 4782) Yine bir kimse öfke anında ayakta ise, oturmalı. Öfkesinin geçmesini beklemeli, geçerse ne güzel, geçmezse bir sonraki aşama olan yatmaya geçmeli. Bu tavsiyeler hepsi fiillerdir, hareketlerdir. Bir nevi kafa dağıtmaktır, düşünceyi başka yöne çevirmektir, başka şeylerle meşgul olmaktır, başka şeylere odaklanmaktır. Ki kötülük işlemeyelim, zarara ziyana uğramayalım. Peygamberimiz (s.a.s) bizlere iyiliği emredip, kötülükten men ediyor. Bizi her türlü zarardan koruyor. Kortekse ulaşan sinyallerin mantıkla, düşünceyle bir süzgeçten geçirilmesini istiyor. Öfkeyle kalkıp, eyleme geçip, pişman olmamızı engelliyor. Ümmetinin gelmiş geçmiş günahlarının bağışlanması için dua eden O Kutlu Yâr,

bize ne kadarda düşkündür!

İşte, Sen Ahmed-i Mahmûd-i Muhammed'sin (s.a.s) Efendim,

Hakk'tan (c.c) bize Sultân-ı müeyyedsin Efendim!

Kerem Sahibi olan Rabbimiz'e (c.c) sonsuz şükürler, en Sevgiliye binlerce salat ve selamlar olsun! İşte bizde tekrar tekrar huşu ile aşk ile muhabbet ile diyoruz ki:

"Rabbimiz! Bunu boş yere yaratmadın, Seni eksikliklerden tenzih ederiz..."

Zeki, Dikkatli, Gözlemci ve Yorumcu

Prof. Dr. Ali AKYÜZ

“Resulüm! De ki: Yeryüzünde gezip dolaşın da, daha öncekilerin akıbetleri nice oldu, görün. Onların çoğu müşrik idi.” [Rûm, 42]

Misyonu olan bilgin ve bilge bir insanın içinde yaşadığı toplum tarafından kabul görmesi ve gelecek nesiller üzerinde etki bırakması, büyük ölçüde onun idealleri kadar realiteyi yakalamasına bağlıdır. İçinde bulunduğu ortamın gerçekliğinden uzak, realitelerin farkında olmayan kendi idealleriyle avunan birisinin insanlığa ve içinde yaşadığı topluma cazibe merkezi olması ve bir çekim gücü teşkil etmesi imkânsızdır.

İnsanlık tarihinde olumlu siyasi ve sosyal işler bırakmış kimselerin şahsiyetleri analiz edildiğinde bu gerçeğin fark edilmemesi mümkün değildir. Onlar bütün insani erdemlere sahip olmanın yanında kavrayışları itibarıyla son derece zeki, olayları gözlemleyen, çevresine, tarihe ayrıca istidlal yöntemiyle geleceğe son derece dikkatli ve bu bütünün sosyo-politik, sosyo-ekonomik, sosyo-kültürel ve psiko-sosyal yorumlarını yapan, paylaşan ve seslendiren şahsiyetlerdir.

Hz. Peygamberin, geçmişten bugüne peygamberlik mirasının bütününe sahip bir abide şahsiyet olarak vahyin mihmandarlığında ufku geniş bu yönünü tetkik etmeden doğru bir tahlilde bulunabilmek imkânsızdır. O'nun, içinde bulunan an, gelecek ve

geçmişe dair haber, yorum ve değerlendirmelerini Kur'an'ın kendisine sunduğu perspektifin, bir başka ifadeyle seslendirilmesi şekliyle tezahür edebileceği ihtimalini göz önünde bulundurmamak anlam-bilim bakımından fevkalâde önemlidir. Kûr'an-Sünnet bütünlüğüne sahip bir yaklaşımın, çerçeve, ifade, üslup açısından benzerlikleri hakikat-mecaz, teşbih, kinaye ve benzeri anlatım şekillerini belirleme imkân ve kolaylığı kazandıracaktır. Bu detayların farkında olmayan ve onları dikkate almayan bir değerlendirme, Kur'an'ın pratik hayata ait yansımaları mevkiindeki sünnetten ve onun kaynağı olan örnek şahsiyet Peygamberden yeterince ve doğru istifadeye mani olacaktır.

Yaratıcının vazettiği ontolojik yasaları ihlal etmenin ve onları görmezden gelmenin, nasıl ve ne denli korkunç sonuçlar ortaya çıkaracağı ve bunun ilahi bir determinizm olduğu yargısıyla Kur'an diliyle, geçmiş peygamberlerin ümmetlerinden örnekler sunmak suretiyle zikredilmektedir. Hz. Peygamberin diliyle de ferdi ve toplumsal ahlakın bozulması, ekonomik gücün kaba-saba, birikimsiz, cahil sığır çobanlarının elinde temerküz etmesi sebebiyle siyasi ve sosyal nüfuzun el değiştirmesi neticesinde adaletin kaybolup zulmün yaygınlaşmasıyla toplumsal dengenin bozulması kıyamet emaresi olarak sunulmakta, dolayısıyla dikkatli ve zinde bir hayat anlayışına çağrı önerilmek-

tedir. Bütün bu haber, tavsiye ve önerileri bir kehanet meselesi gibi algılayıp, sadece bilgiyi aktaran rivayet yönteminin eleştirisi üzerine oturtulan tezlerin önemli bir ayrıntıyı gözden kaçırdığı aşikârdır. O da vahyin ışığında yürüyen zeki bir peygamberin, aynı zamanda birikim ve vukufundan kaynaklanan, dikkat, gözlem ve yorumlarının aynı ışık altındaki isabet ve ferasetidir. Kitap ve sünneti bu yönüyle etüt ve mütalaa eden herkes bu isabetin tereddütsüz farkına varacaktır.

İnsani erdemlerin âbidevi ölçekte örneğini temsil eden Hz. Peygamber'in zeki, dikkatli, gözlemci ve yorumcu olmasıyla ilgili Kur'an-ı Kerim'de;

* Ahenkle uyumlu hareket eden yeri göğü ve kâinatı seyrederek yaratılışın kusursuzluğunu gözlemlemesi,

* Gözlerde ve yerde var olanlara bakıp ibret alması,

* Yeryüzünü gezip dolaşım Allah'ın (c.c) âlemi ilk baştan nasıl yaratmışsa dirilişi de aynen yineleyeceğine istidlal etmesi,

* Yeryüzünde seyahat edip geçmiş ümmetlerin, peygamberleri yalanlayanların ve günahkârların akıbetinin nasıl ve nice olduğunu görmesi,

* Gece ve gündüz gibi olağan fiziki oluşumlar hakkında düşünmesi ve bunların bir yaratıcının yaratmasıyla mümkün olduğunu idrak etmesi ve eğer kıyamete kadar gece hiç gündüz olmadan sürse ya da gündüz hiç gece olmadan aralıksız devam etse, sular çekilirse, istirahat ve maişetin hangi şartlar altında yapılabileceğini ve buna kimin engel olabileceğini muhasebe etmesi,

* Gökten ve yerden rızık verenin Allah (c.c) olduğu hatırlatarak ona asi olunmaması gerektiğini duyurması,

* Her canlı için indirdiği rızıkları düşünerek Allah'a (c.c) itaat etmesi,

* Yüce kudret sahibinin yanında onun izni olmadan, peygamberin (s.a.s) dahi hiçbir güç ve kudretinin olmadığını, kendine bile herhangi bir fayda ve zarar verecek gücünün olmadığını açıklaması,

* İnsanoğluna sunulan kulak, göz ve kalp gibi değerli organ ve nimetleri onlardan alırsa Allah'tan (c.c) başka geri verebilecek bir gücün olup olmadığını bir kez daha düşünmesi,

* Gökten ve yerden inen azaba, karanın ve denizin tehlikelerine karşı onları Allah'tan (c.c) gayrı koruyan bir gücün olmaması,

* Allah (c.c) isterse gökten ve yerden azap göndermeye ve insanları birbirine düşürüp cezalandırmaya her zaman muktedir olması,

* Geçmiş ümmetlerin başına gelen bela ve musibetlerinin benzerinin başlarına gelmesinden, örneğin Âd/Sodom ve Semud'un/Gomore başına gelen kasırga felaketinin kendi başlarına gelmesinden sakınmaları için onları uyarması,

* Aslında insanların başlarına gelen felaketlerin, karada, denizde ve bütün evrende bozulan dengenin kendi kusur ve günahları yüzünden olduğunu, daha önce helak edilen toplumların da benzer sebeplerden mahvedildiğini ifade etmesi emir ve tavsiye edilmektedir.

Tarihi ve güncel hareketlere karşı dikkatli, gözlemci ve yorumcu olmakla ilgili özelde Hz. Peygamber'e (s.a.s), genelde herkese davranış ve ifade yükümlülüğü getiren ayetlerin meallerini okuyucuların dikkat ve anlayışına sunuyorum;

* **"Birbiri ile ahenkli yedi göğü yaratan Allah'ın yaratışında hiçbir uygunsuzluk göremezsin. Gözünü çevir de bak! Bir bozukluk görebiliyor musun? Sonra gözünü tekrar tekrar çevir bak! Göz aciz ve bitkin halde sana dönecektir."** [Mülk, 3,4]

* **"De ki; Göklerde ve yerde neler var, bakın da ibret alın! Fakan inanmayan bir topluma deliller ve uyarılar fayda sağlamaz."** [Yûnus, 101]

* **"De ki; Yeryüzünde gezip dolaşın da, Allah ilk baştan nasıl yaratmış bir bakın! Allah bundan sonra aynı şekilde ahiret hayatını da yaratacaktır. Gerçekten Allah her şeye kadirdir."** [Ankebût, 20]

* **"De ki: Yeryüzünde gezin, günahkârların akıbeti nice oldu! Görün!"** [Neml, 69]

* **"De ki: Yeryüzünde dolaşın, Peygamberleri yalanlayanların sonunun nasıl olduğuna bakın!"** [En'âm, 11]

* **"De ki: Düşündünüz mü hiç, Eğer Allah üzerinizde geceyi Tâ kıyamet gününe kadar aralıksız devam ettirse, Allah'tan başka size bir ışık getirecek tanrı kimdir? Hâlâ işitmeyecek misiniz? Söyleyin bakalım, Eğer Allah üzerinizde gündüzü tâ kıyamet gününe kadar aralıksız devam ettirse, Allah'tan başka, istirahat edeceğiniz geceyi size getirecek tanrı kimdir? Hala görmeyecek misiniz?"** [Kasas, 71-72]

Allah, insanı, can kuşu kafesinin demirden olmasından korusun! (c.11. 568)

- Ay yüzlü sevgili gelince, canın ne değeri kalır, onun yanında can kim oluyor? Gün doğunca, artık gece bekçisinin işi bitmiştir; ona gerek yok!
- Ayın aylık etmesi, ışıklar saçması, gökyüzünde rahatça dolaşıp durması için güneş ona lütufta bulunur, geceleri kendini gizler, görünmez olur!
- Ey gönül! Sen de bu dünya evinden kaç git; bu kirli ev, seni rahatsız ediyor, seni sıkıyor! Aslında bu ev, bizim evimiz değildir; bu ev bize yabancıdır! Aklını başına al da, döşemesi gökyüzü olan bir gül bahçesine, bir eyvana git!
- Bu dünya, yaşanacak bir yer değildir! Bu dünyada birbirleri ile savaşan insanlar, barıştıkları zaman bile, gönülleri kinlerle doludur. Bu dünyanın sabahı bile yalancıdır! Çünkü sabahının arkasında gece gizlenmiştir; burada sonsuz sabah yoktur! Dünyanın bu çeşit aldatici sabahları Hakk yolunda yürüyüp giden kervanları helak edegelmıştır!
- Sen, varlıklara can bağışlayan, arkasında gece bulunmayan gerçek sabahı ara! İşte o gerçek sabahtır ki, binlerce ermişe "Mansur şarabı" sunar, binlerce Hakk aşığına aman verir, kurtuluşa ulaştırır!
- Aşk ateşi yanınca gamı, kederi de yakar, yandırır! Fakat onun yanına bir gül fidanı eksen, alevleri ile onu besler de, o gül fidanı bir gül bahçesi olur!
- Gönlü temiz, huyu güzel Hakk aşığı, insanı her türlü afetten korur! Hassas, ince, asil ruhlu bir dosta, bir sevgiliye yüzlerce can feda olsun!
- Tatlı dilli bir dost, tatlı sözleri ile insanı şarap gibi mest eder! Zaten kendisi, ilahî güzellikler karşısında mest olmuş, daima Hakk'la vuslat halindedir!
- Rüyada kendisini gökyüzünde ayla buluşmuş gören bir kişinin bedeni, samanlıkta yatar uyursa ne gam!
- Allah, insanı, can kuşunun kafesinin demirden olmasından korusun! Ötelerin kuşu olan zümrüdüncü da, şu dünyanın daracık yuvasında kalmasını Allah göstermesin!
- Ağzını kapa, artık sus! Sen, Hakk'ın ilham ettiği ilahî sözlere sahipsin! Sen, ölümsüz olan, sonsuz olan bir kulak, bir akıl bul da, onlara seslen!

Âşık kimsesiz, yapayalnız kalsa bile, o, yalnız değildir; sevgilisi ile gizlice, manen beraberdir! (c. II, 662)

- Dünya, baştan başa dikenlerle dolu olsa, yine de âşıkın gönlü tamamıyla gül bahçesidir!
- Şu dönen gökyüzü dönmesini durdursa da işsiz güçsüz kalsa, âşıkların gönlü yine işteditir, güçtedir; bir sevgi alışverişinde, sevgiliyi anmakta, sevgiliyi düşünmektedir!
- Herkes kederlere, gamlara uğrasa, herkesin başına belalar yağsa, âşıkın canı sevinçlidir, neşelidir, latiftir! Çünkü bütün başa gelenler, Hakk'tan gelmektedir!
- Âşık kimsesiz, tek başına, yapayalnız kalsa da, o, yalnız değildir; sevgilisi ile gizlice, beraberdir! Çünkü o, nerede olursa olsun, gerçek sevgili olan Allah ile manen beraberdir!
- Âşıkların şarabı, üzüm şarabı gibi küpten coşmaz, gönülden coşar! Âşık, sırlar âleminde aşka dost olur, arkadaş olur!
- Sen bir aşığı hasta görürsen, ona ne gam! Onun gizli, güzel sevgilisi onun başucunda değil midir?
- Sen, aşk atına bin; Hakk yolunun uzaklığını, zorluğunu düşünme! Çünkü aşk atı pek rahvandır, pek hızlı gider!
- Yol düzgün olmasa, zahmetlerle, sıkıntılarla dolu olsa bile, aşk atı bir atılışında seni menzile, varacağın yere götürür!

İşitin ey yârenler

Mustafa TATÇI

Kendiliğinden geçeni doğan eder mâşûk anı Ördek ü keklige salar sürü edüben tutmağa

(Sevgili, kendi benliğinden geçen âşık saliki doğan kuşu gibi eğiterek ve kabiliyetini artırarak alıcı/avcı hâline getirir. Sonra da sürü haline getirip avlamak için ördek ve keklıkların üzerine salar.)

Kendiliğinden geçmek, kendinden geçmek, yokluğa ulaşmak, nefsinin (benliğini) yitirmek demektir. Burada benliğinin emrinden kurtulan salikin vecd (kendinden geçme) halini ifade eder.

Maşuk, sevilendir, mürşid-i hakikidir.

Doğan kuşu, eğitilebilen, sahibinin emrine muti, keskin bakışlı, leş yemeyen, gece görüşü olan alıcı/avcı bir kuştur. Keklik, güvercin, ördek ve tavşan avında kullanılan bu kuş, avını ya yakalar sahibini bekler veya sürünün istikametini değiştirip avcının üzerine getirir. Âşık salik (mana yolcusu) bu sıfat ve özellikleriyle doğan kuşuna benzer.

Bayitte anılan ördek ve keklık, avlanan kuşlardır. Sâlikin keşfetmesi, anlaması gereken eşyanın hik-

metlerinden, temyiz gücüne ulaşmasından, ledünni bilgilerden kinaye birer istiareidir.

Sözün özü, terbiye edilerek vecde ulaşan âşık salik, maşuku tarafından öyle bir hale ulaştırılır ki, tıpkı doğan kuşu gibi hikmet ve ledün avına çıkar. Her bir tecelliye hiç yanılmadan Hakk ile Hakk gözüyle bakar ve o tecelliyi hikmeti üzere algılar. Artık o salikin gözünden bakan Hakk, kulağından işiten Hakk ve ayağından yürüyen Hakk olur.

Âşık mı diyem ben ana Tanrı'nın uçmağın seve Uçmak dahı tuzak imiş mü'min canların tutmağa

(Tanrı'nın cennetini sevene ben âşık mı derim! Cennet bile müminlerin canlarını tutan, avlayan/asıl amaca yönelmekten alıkoyan/bir tuzakmış.)

Bayitte geçen "uçmak" kelimesi cennet demektir. Mutasavvıfların anlayışa göre cennet, sūrî ve irfanî olmak üzere iki kısımda değerlendirilmektedir. Zira hiçbir şey yoktur ki onun bir de iç yüzü olmasın. Şu halde cennet kavramının da bir zâhirî bir de bâtinî yönü vardır. Nitekim Yunus, divanındaki bazı şiirle-

rinde âşıkların cennet gayesiyle ibadet etmememsi gerektiğini kendilerine, Sekiz uçmak (cennet) arz olursa, yetmiş bin huri verilse aldanmayacaklarını belirtirken ibadet ve taatle elde edilecek makamları kasdeder.

*Âşıkların gönlü gözü ma'şukın isteyü gider
Ayruk suretde ne kalır kim kılsar zühd ü taat*

*Yedi Tamu dedikleri katlanmaya bir ahıma
Sekiz uçmak eğlemeye bunda niye eğleneyin*

Cennet ve makam arzusu zühd makamıdır, irfan makamı değil. Âşıkları zühd makamında oyalanmaz. Aşka ulaşp masiva hükmünde olan cennet arzusu da gönüllerinde yakarlar. Bir beyitte Yunus şöyle diyor:

*Zahidin zühdiyile cennet makamı olur
Masivanın küllisi zindanıdır âşıkların*

Hâlbuki âşıklar ne uçmakta ne tamuda konaklarlar! Onun kuşa benzeye canı âşık ve irfan kanatlarıyla Hakk'a hakikate, varlığın aslına doğru uçar.

Burada, dilimizdeki cennet anlamına gelen uçmak kelimesiyle, âşık salikin mücahede ile masivadan kurtulan ve bir kuşa benzeyen canı arasındaki ala-

kaya da dikkat etmek gerekir. Böyle bir Hakk yolcusunun hedefi gerçek dosta ulaşmaktır. Nitekim şöyle demektedir:

*Cennet cennet dedikleri bir ev ile birkaç huri
İsteyene vergil anı bana seni gerek seni*

*Aşkın ile mest olanı derdini he dem bulanı
Visalin nişanın alalı cennetlere kalımazam*

Yunus'un "uçmak dahi tuzak imiş mümin canların tutmağa" mısraında geçen tutmak ve tuzak kelimelerinden, aşının canının kuşa, cennetin de içine yem konulan tuzağa benzetildiğini anlıyoruz. Daha önce de ima ettiğimiz gibi, cennet gerçek âşıklarını gayesi olmayıp, gör-geç makamında uğradıkları cemali tecellilerden ibarettir. Cennet kademeleri ve bu kademelerdeki ikramlar, güzellikler esasen insana birer imtihan aracıdır. İnsanın gayesi cennet-i sûrî değil, belki cennet-i irfanî olmalıdır. Cennet-i irfanî ise, nefsi terbiye ederek elde edebileceğimiz hakikatlerdir. Niyazi Mısrî bu makamda ne güzel söyler:

*Bugünkü cennet-i irfana dâhil olsalar uşşak
Yarınki va'd olan huri veya gılmânı neylerler*

Sözün özü, insan hiçbir durakta oyalanmamalı, gayesi "kendini bilmek, Hakk'a dönmek" olmalıdır.

Benî Âdem'in Efendisine

Şiirlerin Efendisi Olan Na'tlar - 14

Şâirun-Nebî veya Peygamberin Şairi – Hassan b. Sabit (r.a)

Tufan ATMACA

Rahman ve Rahim olan yüce Allah'ın adıyla başlıyor ve Selamımı ve tahiyyatlarımı iletiyorum. Ashab-ı Kiram'ın (r.a) Peygambere (s.a.s) olan bağlılığı dillere destandır. Hocamız Zülçenaheyn Abdullah Efendinin derslerinde işlemiş olduğu ve dahi bu kasidelere ilham olan Ashab-ı Kirama (r.a) geçmiş bulunuyoruz.

Bu yazımıza da Mahbubu Rasul ve Kâinatın Efendisine (s.a.s) gönülden bağlı İslam'ın ilk destekçilerinden olanlardan Allah razı olsun diyerek başlamak istiyorum. Bunların arasında Hassan b. Sabit (r.a) Ebu el-Velid b. el-Münzir el-Hazrecî el-Ensâr-î (ö. 680) en meşhurlarındandır. Peygamberin Şâiri lakabını alış sebebi Hz. Peygamberi ve ashabını hicveden müşriklere karşı şiirleriyle savunduğu içindir. Hassan b. Sabit'in (r.a) diğer lakapları şu şekildedir; Ebu'l-Hüsâm (keskin kılıç sahibi), Ebu'l-Mudarrib (iyi savaşçı), İbn'ul-Fürey olarak da annesine nisbetle anılır. Aynı zamanda Neccâr oğullarından olması hasebiyle Peygamber Efendimiz'e (s.a.s) dedesi Abdülmuttalib silsilesiyle annesi tarafından akraba düşmektedir. Geçimini şairlikle sağlayan Hassan b. Sabit (r.a) meşhur Lâmiyye Kasidesini de Gassânî devletbaşkanı Amr b. Harîs'in huzurunda söylemiştir.^[1]

İkinci Akabe biatından sonra müslüman olan Hassan b. Sabit (r.a) Medine-i Münevver'e Osman b. Affân (ö. 656) ile kardeş ilan edilmiştir.^[2] Peygamber Efendimiz'in (s.a.s) duasına da mazhar olmuştur: **"Allah'ım Hassan-ı Rûhu'l-Kuds ile teyit et!"**^[3] Hassan b. Sabit (r.a) şiirdeki en önemli özellikleri şunlardır hiciv, methiyye, fahriyye, gazel, nesib ve müslümanların başarılarından bahseden şiirleri ve ayet ve hadislerden mülhem şiirler söylemiştir.^[4]

Modern tabirde kullanılan karikatürün İslam'daki en öncülerinden olmuştur, öyle ki yahudi şair Ka'b b. Eşref Mekke'lilerin intikam duygularını tahrik için Bedr'den sonra söylediği şiirlerle karşı ona ve Mekke'li Müşriklere ok gibi cevaplar söylemiştir. Hatta bu sebepten dolayı-

dır ki artık Mekke'de kimse onu evinde barındırma cesaretinde bulunmamıştır.^[5]

En başarılı savunmalarından birini de Temîmoğullarının Medine'ye gelip (630) Aleyhisselâtu ve's-selâm Efendimizle görüşüp ve esirlerini kurtarmak itibarlarının karşılanması hatip ve şairleriyle geldiklerinde, Hassan b. Sabit (r.a) hepsine şiirleriyle cevap vermiştir ve müslüman olmalarına vesile olmuştur.^[6]

Büyük bir şair olan Hassan b. Sabit (r.a) birçok şairin müslüman olduğu ve nutkunun Kur'an karşısında durması gibi, Peygamber Efendimiz (s.a.s) vefatıyla yıldızı parlaklığını yitirmiştir ve münzevî bir hayat yaşamıştır. Hassan b. Sabit (r.a) 120 yıl yaşamış ve 680 yılında Medine'de vefat etmiştir.^[7]

Rabbim Peygamber şairi olan Hassan b. Sabit (r.a) şefaatine nail etsin niyazında bulunarak, Peygamber âşıklarının bir diğer yazısında buluşmayı ümit ediyoruz.

'Yehdî men yeşâ' olan Hz. Allah'ın bizleri doğru yola iletmesini istiyerek dualarınızı bekliyorum. Ümmetinin Mevlâsı, Habibi olan Efendimize salât ve selâmımızı ilimler adedince iletiyoruz. Hocamızın, üstatlarımızın teveccühüne mazhar olmayı arzu ediyor, çalışmalarımızda muvaffakiyetler diliyor ve duamız, 'Ya Rab, Kurbiyeti İnsanî Kâmil nasip et ve ahiri da'vahüm ve enilhamdülillahi rabbil âlemin' ile veda ediyoruz.

Bâkî ve Kevserî selamlar...

[1] DİA, C.16, s.399.

[2] Encyclopadia of Islam, C.3, s.272.

[3] Buhâri, İlim, 68.

[4] DİA, C.16, s.400.

[5] DİA, C.16, s.400.

[6] Salih, SURUÇ, Kâinatın Efendisi Peygamberimizin Hayatı – Medine Devri, Nesil Basım Yayın, İstanbul, 2014, p.501-503.

[7] DİA, C.16, s.400-401.

İslâm Medeniyetinde Tekke

Prof. Dr. Mustafa KARA

İslâm medeniyetinin temelinde üç terim vardır: Allah, Müslüman ve mescid.

Buna dördüncü terimi eklemek istersek o da peygamberdir. Peygamber, insanlara, nasıl Müslüman olunacağını, Allah'a nasıl ibadet edileceğini öğreten insandır. Din eğitiminin ilk muallimi Hz. Peygamber, ilk mektep binası da Mescid-i Nebevî olmuştur. Daha sonraki yüzyıllarda coğrafyanın büyümesiyle ihtiyaçlara göre müesseseler çoğalmış, mektep, medrese, tekke gibi kurumlar devreye girmiştir. Bir başka ifadeyle Hz. Peygamber'in tek başına yürüttüğü eğitim, kendilerinden sonra alt başlıklara ayrılarak farklı kişi ve kurumlarca yürütülmüştür.

İslâm medeniyetinde din eğitimi ile ilgili olarak üç kurum öne çıkmaktadır: mescid, medrese, tekke. Bu üç kurum bazen aynı külliye de yer alırken bazen de bağımsız yapı veya yapılar topluluğu olarak görülmektedir. Bazen mescid aynı zamanda medrese

ve tekkenin görevini görmüş bazen de tekke olarak yapılan bir binaya vakfiye gereği, atanan kişinin müderris olma şartının konulması hizmetlerin bir çatı altında toplanmasına sebep olmuştur. Bazı mescidlerin medrese, bazı tekkelerin mescid görevi görmesi bir tarafa, genel durum değişmemektedir:

Mescidler ibadetler için, medreseler ilmî faaliyetler için tekkeler ise tasavvufi-kalbî yolculuklar içindir. İslâm dünyasının büyümesi ve gelişmesi sebebiyle, ilmî, fikrî, felsefî, ahlâkî, içtimaî, bediî anlayış ve yorumlarda da farklılaşmalar ortaya çıkmıştır. Bazı âlimler, Kur'an ve Hadis'in metnini anlamaya çalışırken bir bölümü de bu iki kaynağın tuttuğu ışıkla insanı, kâinatı ve hakikati kavramaya gayret etmiştir. Farklı anlayış ve kavrayışlar, mezhep ve ekollerin temellerini atarken tartışmaların şiddetini de zaman zaman yükseltmiştir.

Tekkelerin Teşekkülü

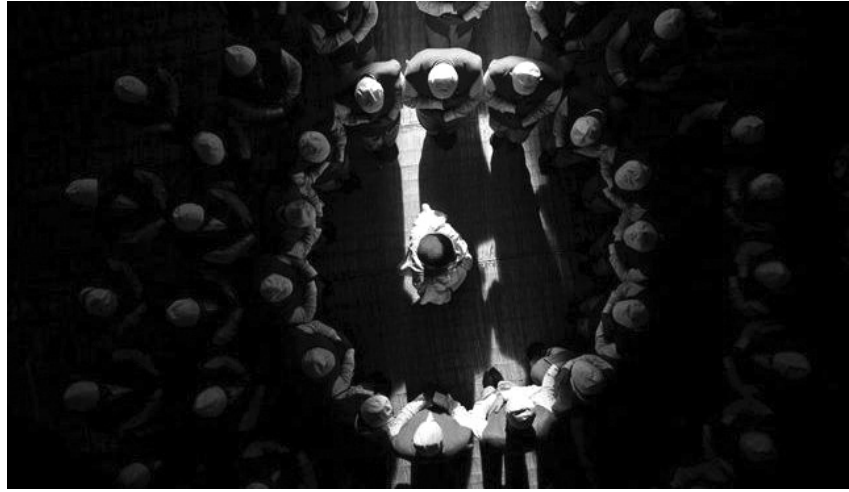
Hız Peygamberin vefatından yaklaşık yüz sene sonra farklı tavır ve yorumlarıyla dikkat çeken insanlar da vardı. Bunlara âbid, nâsik, zâhid gibi isimler veriliyordu. Bu insanlar daha çok ibadet ve taatle meşgul oluyor, dünyadan çok ahreti düşünüyor, maddeden çok manaya önem veriyor, kalıptan çok kalbe yöneliyor, dinî vecd ve coşku için ellerinden geleni yapıyor, kendileri gibi düşünenlerle bir araya gelip sohbet etmeye önem veriyor, içinde yaşadıkları dünyayı ve içerlerinde yaşayan âlemi anlamaya ve anlamlandırmaya çalışıyorlardı. Bir müddet sonra bu "haldaş" ve "fikirdaş"ları bir araya getiren bir mekân da oluşturdular. Zaman içinde çok yaygınlaşacak olan bu basit yapı tekke, zaviye, düveyre, savma'a, dergâh, hangâh, âsitane, ribat gibi çok değişik isimlerle anılacak ve medeniyetin aslı unsurlarından biri haline gelecektir. Tekkelerde verilen eğitimin detaylarına geçmeden, maddî/mimarî yapının özelliklerine kısaca temas etmekte fayda vardır.

Tekkelerin mimarî yapılarını, içinde buldukları tabiat şartlarının tayin ettiğini söylemek zor değildir. Dolayısıyla Bağdat şehrinde yapılan bir tekke ile Belgrat şehrinde inşa edilen bir zaviyenin dış görünüşü aynı olmayacaktır. Ama her iki mekânın ibadet ve sohbet etmeye elverişli, öğrenmeye ve dinlenmeye uygun bölümleri olacaktır.

Tekke Mimarîsi

Tarihî ve mimarî bilgilerden ulaşılabileceğimiz tespitler şöyle sıralanabilir:

1. Basit bir gölgelikten, tek bir odadan ibaret tekkeler olduğu gibi bahçeli bir mekânda tek veya çift katlı binalar da vardır.
2. Cami, medrese, hamam, türbe, çarşı gibi değişik yapıları ihtiva eden külliyelerde müstakil bir kurum olarak hizmet veren dergâhlar da vardır.
3. Zengin vakıflarla desteklenen bazı tekkeler hizmet alanlarını da çeşitlendirmiştir. Kendi dervişlerinin yanında, gelip geçenler için bir sosyal güvenlik kurumu özelliği taşıyan dergâhlar insanın ruhuyla beraber bedenine de hizmet etmiştir.

4. Geniş bir arazi üzerinde kurulan "tam teşekküllü" bir zaviyede, şu bölümler vardı: Mescid/ şeyh evi, harem/ derviş odaları/ kütüphane/ ahır/ mutfak/ avlu/ mezarlık.

5. Osmanlı coğrafyasında daha çok ahşap malzemeden yapılan tekkelerin, büyük kısmı yangın, deprem gibi tabii afetler, bir kısmı da ilgisizlik sebebiyle ortadan kalkmıştır. Bir bölümü tamirlerle 20. yüzyıla ulaşmıştır. Bugün ise orijinal şeklini koruyan tekke bulma ihtimali, imkânsız derecesinde azalmıştır.

6. Bazı tekkeler bağlı olduğu tarikatın özelliklerine göre şekil almıştır: Sema'/mukabeleye uygun olarak inşa edilen Mevlevîhaneler bunun en güzel örneğidir.

Halvet için küçücük odaları ihtiva eden, Halvetî tekkeleri de vardır. Bu genel bilgilerden sonra, tekke eğitiminin özelliklerine geçebiliriz.

TEKKE EĞİTİMİNİN TEMEL ÖZELLİKLERİ

Tekke Eğitimi Zorunlu Değildir

Dinin esaslarını öğrenmek iman, ibadet ve ahlâkın ana ilkelerini kavramak, abdest, namaz gibi dinî pratiklerin uygulamasını yapmak, kısaca farzları ve haramları tanımak zorunludur. Her Müslüman bunları ergenlik çağına eriştiğinde öğrenmeli ve uygulayabilmelidir. Tekke eğitimi ise bu safhalardan sonra başlayan bir eğitim olup tabiri caizse zorunlu değil seçmelidir. Ancak, belli bir yaşa geldiği halde, yukarıda sıralanan temel ilkeleri öğrenemeyen müridlere bu esaslar öğretilir, daha sonra esas derse geçilir. Kısaca, tekke eğitimi almak dinî açıdan zorunlu de-

ğildir. Sufilere göre Allah'a giden yollar sınırsızdır, bunlardan biri de tasavvuf yoludur. Bu yol da kendi içinde yollara ayrılır. Bu "yol"ların çeşitliliği insan yaratılışından kaynaklanmaktadır.

Belli Bir Yaş Sınırı Yoktur

Tekke eğitiminin başlama yaşı yoktur. Çok erken yaşlarda bu yola girenler olduğu gibi, geç dönemde veya medrese tahsilini tamamladıktan sonra böyle bir tercih yapanlar da vardır. Belli bir yaşa kadar iş-güç meşgalesiyle tekke tarafına dönüp bak(a)mayanlar derviş olabileceği gibi, dervişliğin şartlarını yerine getiremediği için bu yoldan ayrılanlar da vardır. Çünkü tasavvufî hayat bilgiden çok duygu merkezli bir hayattır. Duygu alışverişi olmayınca gelişme ve güzelleşme ol(a)mamaktadır. Yaş sınırının olmaması müridle müşid arasındaki yaş farkını da ortadan kaldırmaktadır. Yani çok genç bir müşidin çok yaşlı bir müridi olabilmektedir. Bu durum gönül alışverişine engel olmamaktadır.

Müşid Gereklidir

Dinin "olmazsa olmaz"ları bellidir. Bunları iki başlık

altında toplamak mümkündür: Farzlar ve haramlar. Bu iki konuya dikkat çekerek yürüyen bir Müslüman hedeflediği noktaya ulaşabilir. Fakat söz konusu yolculuğu tasavvufî bir neşve ile yapmak isteyenlerin bir şey daha yapması gerekir: Bu yolda kendisine rehber olacak bir şahsı bulmak ve onunla yürümek. Yani tasavvufî yol, kendimizin icad ettiği usullerle veya kitaplar okuyarak, belgeseller seyrederek kat edilebilecek bir yol değildir. "Şeyhi olmayanın şeyhi şeytandır" sözü bu anlamdadır. Yoksa "Tasavvufî hayata girmeyenin hali haraptır" anlamında değildir. Yaşayan bir insandan feyz almadan gönlünü saf hale getirenlere ise, "Üveysî" denir. Ancak bu, istisnaî bir durumdur. Bilindiği gibi istisnalara kaideyi bozamaz.

Müşidi Aramak Bulmak Gerekir

İlk eğitim genellikle en yakın kurumlarda yapılır. Dinî eğitim mahalle camisinde başlar, mektepte devam eder. Tasavvufî eğitimde herkes müşidini kendisi arar ve bulur. Eve yakın olan tekkeye veya aile fertlerinin mensup olduğu şeyh efendiye bağlanmak diye bir esas yoktur. Aksine kişi kendisi arayacak, araştıracak, tanışacak, görüşecek sonra karar verecektir. Çünkü bu eğitim bir gönül alışverişi olduğu için mizaç ve tabiatların uyumu da önemlidir. Bir insan için çok faydalı ve ufuk açıcı olan bir müşid, bir başka kişiye hitap etmeyebilir. Sizin müşidi değil de müşidin gelip sizi bulması ise istisnaî bir durumdur.

Birebir Eğitimidir

Müşid müridlerle tek tek ilgilenir. Ruhî yapılarına ve kültürel düzeylerine göre, kendilerine "vazife" verir, onları takip eder. Umuma yönelik yapılan sohbette genel ilkeler anlatılır. Tek tek görüşmelerde ise müride daha çok eksik ve kusurları ile yanlış davranışları hatırlatılır, tashihi istenir. Müridlerin çok kalabalık olması, müşidlerin istemediği bir şeydir. Bunun iki tehlikesi vardır: Birincisi tek tek ilgilenmenin zorlaşması, ikincisi ise şöhrettir. Yani müridi çok olan müşidin meşhur olması. "Şöhret afettir" ifadesi tekke muhitlerinde çok yaygındır. Tekke eğitiminde "baş başa" esas olmakla beraber belli bir seviyeye gelen mürid bazen mektuplarla da eğitilebilir.

Mürşidler Arasında Mürid Alışverişi Vardır

Normal şartlarda bir mürşidden el alan mürid, eğitimi o şahıstan tamamlar. Şeyh vefat ederse genellikle onun yerine geçen zata biatini yeniler, yürüyüşüne devam eder. Bazen de mürşid gerekli görürse müridini bir başka yerde/şehirde hizmet veren meslektaşına gönderir. Bunun farklı sebepleri olabilir. Önemli olan müridin kabiliyetleri istikametinde en üst noktayı yakalamasıdır. Bu alışverişe “farklı alanlarda ihtisas”, “yatay geçiş” şeklinde bakmak mümkündür. Bu konuda mürşidler o kadar rahattır ki, müridini bir başka tarikate mensup bir tekkeye de gönderebilir.

Gerçek mürşidler için, “tarikat taassubun”nun olmadığını söylemeye ihtiyaç yoktur. Çünkü taassup küçük düşünenlerin gıdasıdır. Bahâüddin Nakşibend’i yetiştiren Emir Külâl’in sinisini göstererek müridine şöyle dediğini Nefahâtü'l-Üns’te okuyoruz: “Ruhaniyetimizin kuşu beşeriyet yumurtasından çıkana kadar sana meme verdim, memede süt kuruyana kadar seni emzirdim. Fakat himmetimizin kuşu çok yükseklerle uçtuğundan bundan sonra serbestsin. Türk olsun, Tacik olsun nerede kimden burnuna bir koku gelirse o şahsı ara, himmetinin gereğini yerine getirmede kusur etme.”

Teslimiyetçi Bir Eğitimidir

Mürşidini arayıp bulan ve mürşidinin de kabulüyle intisabı gerçekleşen şahsın artık bu yolun esasları ile ilgili konularda itiraz hakkı yoktur. Mürşidinin rehberliğine teslim olmalıdır. Çünkü mürşid bu yolu daha önce bir kişinin rehberliğinde kat etmiştir. Müride düşen görev onun tecrübesine teslim olmaktır. İtiraz gönülden gönüle olan bağı keser, alışverişi engeller. Şüphesiz hayatının diğer konularıyla ilgili mürşidine danışabilir; ancak o konularda “teslim olma” şart değildir. İstişare eder, uyup uymamakta serbesttir.

Süresi Belli Değildir

Tasavvuf eğitiminin başlama yaşı olmadığı gibi uzunluğu da önceden tespit edilemez. Çok kısa bir sürede icazetnamesini alarak “sınıf atlayanlar” olduğu gibi uzun seneler boyu son noktayı koyamayanlar da vardır. Bu yolculuğun konaklama yerlerine “makam” adı verilir. Bu makamlardan birine “takılıp kalan” ve yola

devam edemeyen gönül adamlarına “meczip” denir. Meczipular Allah’ın dostluğunu kazanmış olabilir, ancak mürşid olarak görevlendiril(e)mezler. Çünkü yolun bütününe ait tecrübeye sahip olamamıştır.

Yatılıdır

Gece gündüz tekkede kalan tasavvuf erbabı olduğu gibi, gündüzleri normal iş hayatını sürdüren talip-ler de vardır. Devamlı tekkede kalanlar kurumun iç hizmetlerini de yürütürler. Özellikle toplu zikirlerin yapıldığı “ihya geceleri”nde tekkedeki hizmetleri yürütmek önemli bir meseledir. Dergâhtan halvete giren dervişlerin de ihtiyaçları, girmeyen kardeşler tarafından karşılanır. Bu iç hizmetleri görenlerin de kendi aralarında bir meratibi vardır. Ona dikkat edilir. Maddî durumu yerinde olan müridler dergâhın ihtiyaçlarını karşılamak için elinden geleni yapar. Dostlarını teşvik eder, vakıflar kurar, kurulmuş olan vakıfları takviye eder. Dolayısıyla toplumun din eğitimine destek olur.

Özel Bir Mekân Gereklidir

Tekkeler tasavvufi eğitimin özelliklerine göre yapılan binalardır. Melamiler hariç bütün tasavvuf ehli tekke adını alan bu özel mekânda söz konusu eğitimi gerçekleştirmişlerdir. Melamiler ise sufilere has özel bir mekân ile gösteriş arasında ilgi kurdukları için özel bir mekâna ve özel bir kıyafete karşı çıkmışlardır. Diğer tarikatlere mensup şahıslar eğitim için dergâhları tercih ederken Melamiler, buluştukları yerlerde (cami, dükkân, ev vb.) gönül alışverişinde bulunmuşlardır.

H.z. Peygamber ve yetim

Süleyman ÖGE

H.z. Peygamber, yetime, yoksula ve yolcuya infakta bulunan zengini övmüş; onların hakkını yiyeni ise kötülemiştir. "Kim bir yetimin yiyeceğini ve içeceğini üstlenirse, affedilmeyecek günah işlemekle Allah onu cennete yerleştirir" buyurmuştur. Yetim yeğenlere zekât vermenin hükmünü soranlara, buna, birisi akrabalıktan dolayı ve diğeri de zekâttan dolayı olmak üzere iki kat mükâfat verileceğini bildirmiştir. Kalbinin katılığından şikâyet eden bir adama yetime merhamet etmesini, başını okşamasını, yediği yemekten ona da yedirmesini söylemiş, o zaman kalbinin yumuşayacağını bildirmiştir.

Uhud Savaşı'ndan önce ensardan Ebû Lübâbe ile yine ensardan bir yetim arasında bir hurma bahçesi yüzünden anlaşmazlık çıkar. H.z. Peygamber Ebû Lübâbe'nin lehine hüküm verir. Ancak ondan hakkını çocuğa bağışlamasını ister. Kendisine bunun karşılığında cennette bir hurma bahçesi bağışlanacağını söyler. Fakat Ebû Lübâbe buna yanaşmaz. H.z. Peygamber ona gücenir. O sırada İbnü'd-Dehdâha, H.z. Peygamber'e, yetime bir hurma bahçesi bağışladığı takdirde kendisinin ne gibi bir mükâfata erişeceğini sorar. O da cennette bir bahçe bahşedileceğini bildirir. İbnü'd-Dehdâha hurma bahçesini satın alarak

yetime bağışlar. H.z. Peygamber onun bu davranışına çok sevinir.

Peygamberimiz yetimleri asla istismar etmemiştir. Amme hizmetinde kullanılacak olsa dahi yetimlerin mallarına el koymamıştır. Hatta onların, mallarını bu iş için bağışlamalarına bile gönlü razı olmamıştır. Sözcüleri Mescid-i Nebevî'nin inşâ edildiği arsa, ensardan Es'ad b. Zürâre'nin himayesinde bulunan Sehl ve Süheyl adındaki iki yetime aitti. Bu iki yetim, arsayı mescid yapılması için hibe etmek istemişler; ancak H.z. Peygamber bunu kabul etmemiş ve bedelini ödemiştir.

Beşîr b. Akrebe adlı sahâbî, henüz çocuk iken, babası Uhud Savaşı'nda şehit düşer. Bunun üzerine H.z. Peygamber Beşîr'i ziyaret eder; onun ağladığını görür ve "Ağlama ben, baban, Aişe de annen olsa istemez misin?" diyerek onu teselli eder. Beşîr de "Evet" cevabını verir.

H.z. Aişe'nin himayesinde yetimler mevcuttu. Bunların dışında bizzat H.z. Peygamber'e vasiyet edilmiş yetimler de vardı. Nitekim Es'ad b. Zürâre vefat ederken Kebîre, Habîbe ve Fâria adlı üç kızını H.z. Peygamber'e bıraktığını vasiyet etmiştir. Peygamberimiz hangi hanımının yanına gidecekse bu kızları da beraberinde götürürdü. Kendisi onların evlilikleriyle de ilgilenmiştir.

Na't-ı Şerîf

Dilek FİSTİKÇİ

O'nu (s.a.s) anlatmaya ne söz yeter, ne kalem!
O (s.a.s) **"Sen olmasaydın ben bu kâinatı yaratmazdım"** sözünün muhatabı...
O (s.a.s) gökyüzünün Ahmed'i,
Yeryüzünün Muhammedi,
O (s.a.s) Allah'ın (c.c) seçilmiş kulu, Mustafa'sı,
O (s.a.s) kendine vaad edilen Makam-ı Mahmud'un sahibi...
O (s.a.s) Nebiler Nebisi...
O (s.a.s) Rasulullâh...
O (s.a.s) Allah aşığı...
O (s.a.s) sevgililer sevgilisi...
O (s.a.s) Ekrame'l-Ekramın,
O (s.a.s) Muhammedü'l-Emin...
O (s.a.s) Server-i Kâinat...
O (s.a.s) Habib-i Zîşan...
O (s.a.s) Allah'ın (c.c) **'Habibim'**, sözünün muhatabı...
O (s.a.s) Meleklerin Mirac'ta hayranlıkla izlediği güzel...
O (s.a.s) Cennetin kapısında adı yazan güzel...
O (s.a.s) Nur gibi...
O (s.a.s) Allah'ın (c.c) kendi nurundan verdiği Rasul...
O (s.a.s) gül kokulu...
O (s.a.s) Ka'be-i Muazama'nın ağırladığı en şerefli konuğu...
Doğumuyla Mekke'yi, hicretiyle Medine'yi şerefliendiren gül...
Aşıkların kalbini; muhabbete, aşka, sevgiye doyuran güzel...

O (s.a.s) vefatıyla Ehl-i Beyt'ini, Ashabını (r.a. ecmain), ümmetini, hele hele Bilal-i Habeşî'yi (r.a) hüzne, gözyaşına boğan sevgili...

O (s.a.s) Fatıma'tüz-Zehra'nın (r.anhâ) canı, kanı, her şeyi... Babaların babası...

O (s.a.s) torunları cennet reyhanları Hasan (r.a) ve Hüseyin'in (r.a) sevgili dedesi...

O (s.a.s) babası Abdullah'ın görmeden vefat ettiği, annesi Âmine'nin doyamadığı, Abdulmuttalib'in en şerefli emaneti...

Ebu Talib'in ve eşi Fatıma'nın (r.anhâ) kıyamadığı yetimdi...

O (s.a.s) yürüyen ve yaşayan Kur'an-ı Kerim idi...

O (s.a.s) Kur'an-ı Kerim'in en güzel, en şerefli muhatabıydı...

O'nun (s.a.s) yüzü ayın 14. gecesini gibi parlardı...

O (s.a.s) yaratılmışların en güzeli, en şerefli, en hayırlısı, en soylusu idi...

O (s.a.s) Hira Nur Dağı'nın nuru, kandili, ışığı idi...

O (s.a.s) Hz. Hatice'nin (r.anhâ) sevdiceği, İslam'ı O'nda tattığı, İslam'la şereflendiği hayat arkadaşığıydı...

O (s.a.s) Hz. Aişe'nin (r.anhâ) kördüğümle âşık olduğu ve O'nu herkesten kıskandığı sevgilisi, yâri... idi.

O (s.a.s) Hz. Sevede'nin (r.anhâ) nikâhı üzerinde yaşayıp, nikâhı üzerinde ölmek istediği eş...

O (s.a.s) Hz. Ebubekir'in (r.a) mağara arkadaşı, sırdaşı...

Hz. Ömer'in (k.s) vefat haberini alınca kılıcını çekip, herkesin boynunu vururum deyip, vefatına inanmadığı, ölümü yakıştıramadığı sevgili...

Hz. Osman'ın (r.a) gelişinde hürmetinden ayağa kalkan asıl kendisi hürmete layık olan Peygamberim...

Hz. Ali'nin (k.s) küçücük yaşta O'na iman ettiği, ölümü hiçe sayarak O'nun yerine yattığı, damadı olduğu, ilmini akıttığı sevgililer sevgilisi...

O (s.a.s) kâinattaki tüm yaratılmışların zikrinin bir parçası...

O (s.a.s) âşıklara, Ariflere, şairlere, Velilere, Evliyalara ilham kaynağı...

O (s.a.s) yeryüzünün en güzel, en şerefli Peygamberi, halifesi, kulu, rasûlu...

İnanmayanların bile saydığı saygınlıkta olan...

O (s.a.s) bir genç kız kadar iffetli... O (s.a.s) sabrı kendine libas eden... Hayâ timsali...

O (s.a.s) Cebrail'in (a.s) bile adım atmadığı Sidretü'l-Müntehâ misafiri...

O (s.a.s) cennetin en güzel baş konuğu...

O (s.a.s) en güzel müjdecisi, uyarıcı...

O (s.a.s) Mirac'la şereflendirilen has kul...

O (s.a.s) ne güzel kılavuz,

O (s.a.s) verdiği sözde duran, üç gün aynı yerde bekleyen...

O (s.a.s) ümmetinin canı, cananı ve bir tanesi...

Fetvalar

Dağıstanî

Soru: Gerek hayatlarında, gerek ölümlerinden sonra peygamberler veya velilerden birini hatırlamak, düşünmek, onların şekillerini veya rûhâniyetlerini kalbinde tahayyül ederek, onların tavır ve davranışlarına bürünmeye çalışmak, kalbi bir râbita ile onlara sevgi duymak ve saygı göstermek, böylece onlardan feyz almak, yardım talebinde bulunmak, çözümünde güçlük çektiği konularda onların söz, tavır ve davranışlarından delâlet istemek dînen doğru mudur?

Cevap: Doğrudur. Oldukça da güzel ve semereli bir harekettir. Belki de mutlaka lâzım olan bir uygulamadır. Şeyh Muhammed Bûsîrî'nin beytini, Harpûti, şerhinde şöyle yorumlamıştır: Buradaki **"Selem"**den murad, Dâru's-Selâm cenneti veya günahlardan kurtuluş demektir. Buna göre **"Cîrân"**dan maksad ise, peygamberler, veliler ve sâlihlerin rûhları ile yapılan komşuluktur. Bunların komşuluğundan gâye, rûhlar âleminde onlarla yapılacak komşuluk ve meydana gelecek yakınlaşmadır.

Nitekim bir hadîsi şerifle:

"Ruhlar toplu olarak bulunan bir ordu gibidir. Orada tanışanlar, dünya hayatında birbirine yakınlık duyar. Uyuşmayanlar ise dünyada derin bir ayrılığa düşer." buyrulur. Bu açıklamalara göre beytin manası:

"Ruhlar âleminde Dâru's-Selâm'da bulunan komşularını hatırlamaktan ve şimdi onlardan ayrı kalındığından mı kanlı gözyaşı döküyorsun. Çünkü o komşuların bulunduğu yer a'lâ-yı illiyyindir." şeklindedir. Diğer bir beyiti de Harpûti şöyle açıklamaktadır:

"Evet sevdiğimin hayâli ve sevgilime duyduğum muhabbet gece gelip beni uykudan uyandırdı. Sevgilisini arzulayan kimsenin kalbi, sevdiğinin hayâli ve aşkıyla dolduğu zaman, iki gözünden de uyku gider ve onlara hiç bir şey gizli kalmaz. Sevgi ise, beraberinde getirdiği elemle, lezzet ve zevklere mâni duyar."

"Peygamberlerin hepsi, Rasûlullah'ın irfan deryâsından bir avuç veya kerem yağmurundan bir yudum su isterler" beytini de şöyle açıklamaktadır:

"Beyitte Hz. Peygamber'e, O'nun huzûrunda bulunmanın huşû' ve hudû'u artırması sebebiyle, sanki yüz yüzeymişçesine hitâb edilmiştir." (Şerhu'l-'Ibâd li-Ibn-i Hacer)

İbn-i Abbâs (r.a) Tahiyât'ta **"es-selâmüaleyke eyyühe'n-nebiyyü"** derken, kalb gözleri önünde Hz. Peygamber'i canlandırdı. Kendisini Hz. Peygamber'e bağlamaya öylesine vermişti ki, aynaya baktığı böyle bir gün, kendisini değil Rasûlullah'ı görmüştü. (İbn-i Hacer'in Şemâil Şerhi'nden kısaltılarak alınmıştır.) Zikreden kimsenin, zikrederken şeyhini hayâlin de canlandırması ve O'nun huzurundaymış gibi zikretmesi, zikrin tesirini artıran en önemli edeblerden biridir. (Şârâni, Nefehâtü'l-Kudsiyye)

Buhârî'nin Du'â Kitâbı'nın sonlarında bulunan Zikrullah'ın ve zikir meclislerinin fazileti bâbında şöyle bir nakil yer almaktadır.

"Zikredenlerin etrafında dönen meleklerle Cenâb-ı Hakk şöyle hitâb eder: 'Sizi şahid tutarak söylüyorum ki onları

affettim. Muhakkak onları başışladım.' Huzûrda bulunan meleklerden birisi de 'Onların arasında biri var. Onlardan olmadığı halde bir ihtiyacını gidermek için aralarında bulunmaktadır. Onu da mı affettin yâ ilâhî!' diye sormuş, Allahü Te'âlâ cevâben 'Onlar beni zikretmek için toplanmış oturan kimselerdir. Onlarla oturan ve berâber olan nasibsiz kalmaz.' müjdesini vermiştir."

Diğer bir hadîs-i şerifte de:

"Cenâb-ı Hakk'a tazarrû ve niyazda bulunurken, peygamberlerinden veya sâlih kullarından birisini vesile edinmek duânın edeblerindedir." buyurulmuştur. (Hısnü'l-Hasin'de Buhârî'den rivâyet edilmiştir.)

Râbitanın üçüncü şekli müşâhede makamına ulaşmış, Cenâb-ı Hakk'ın zâtî sıfatlarının hakikatine ermiş olan şeyhlere yapılan râbitadır. **"Görüldükleri zaman Allah'ı hatırlatırlar"** hadîsi gereğince görenlere Cenâb-ı Hakk'ı hatırlatır ve zikrin faydasına ulaştırırlar...

(Tâcuddin Efendi'nin Tâciyyesi ile Abdülğani Nablûsî'nin şerhinden alınmıştır.)

Soru: Bir mürşide intisab etmeden zikir edilemez mi, manevi terakki ve yükseliş sağlanamaz mı?

Cevap: Mürşid edinmeksizin zikir ve fikir etmek mümkün olmaz mı? diye sorarsan, âdâb, erkân ve usûlüne uymak şartıyla evet derim. Ancak rûhânî terakki ve manevî yükseliş kolay olmaz.

Kısır bir döngü içerisinde gözü kapalı olarak dönen ve döndükçe mesafe aldığını zanneden insan gibi uzun yol kat ettiğini sanır ama aynı çember içinde dönüp durduğundan haberi olmaz. Yetkili ve kâmil bir şeyhin izniyle başlatılan zikrin bereketi ve tesiri çoktur.

Feyiz ve bereket isteyen bir müridin, necât/kurtuluş isteyen bir tâlibin kâmil bir şeyhe bağlanması gereklidir. Şeyhi olan ve irşâd edilmesini isteyen kimsede kurtulmuş, şeyhi olmayan ve mürşidsiz kalan kimsede hüsrâna uğramıştır. Her hakikat talibine kâmil ve edib bir şeyh; nefsinin ayıplarını, nefsinin âfâtını, amellerinin fesâdını, düşmanın kalbine nüfuz etme yollarını gösteren hazık bir üstâd lâzımdır. Ona, bir baba gibi ivazsız ve garazsız nasihat edecek ve doğru yolu gösterecektir. Böyle birini bulduğu zaman, onun sohbet ve zikir meclislerine devam etmeli, onun gösterdiği âdâb ile edeblenmelidir. Ki böylece bâtinî bir hâlden diğer bir hâle seyredebilsin, yanan bir kandilden, yakılan diğer bir kandil gibi feyz alsın. Nefsânî irâdesinden tamamen sıyrılınsın. Böyle birine teslimiyet Allah'a ve Rasûlû'ne teslimiyettir.

"Allah'ın Rasûlû'ne itâat eden Allah'a itâat etmiş olur." âyeti gereğince silsile-i şerife Allah ve Rasûlullah'ta son bulur. (Rûhu'l-Beyân)

Alıntı: Ömer Ziyâüddin ed-Dağıstanî, Tasavvuf ve Tarikatlarla İlgili Fetvalar

DIYALOG

Abdullah DEMİRCİOĞLU

Zaman Yaklaşıyor, s.41-45 Eskişehir 2012.

Son bir kaç senedir, diyalog meselesi ortaya atılmıştır. Bu kelime aslında bize yabancıdır. Latince asıllı olsa gerek, ama diğer dillerde de kullanıldığını görmekteyiz.

Fransızcada "La dialogue" olarak kullanılır. Sorulu-cevaplı karşılıklı konuşma, anlamına gelmektedir. Bizde ise; muhâdese ve mukâleme olarak Arapçadan alınarak yıllarca kullanılmıştır.

Son zamanlarda İslâm dininde ne kusur ve ne hata görmüş ya da bulmuşlarsa, diyalog yoluyla bu mübarek dinde herhalde reform yapmak amacıyla bazı kimseler faaliyet gösteriyorlar. Kur'ân diyor ki:

"Bugün size dininizi kemale erdirdim, üzerinizdeki nimetlerimi tamamladım ve din olarak size İslâm'ı seçtim ve ondan razı oldum." (Mâide, 3)

İnanma hürriyeti vardır. İsteyen istediği dini seçebilir. Nitekim de seçiyor. Ancak yüce Peygamber (s.a.s):

"Her doğan İslâm fitratı üzerine doğar." (Buhârî, Cenâiz/79) buyuruyor.

İslâm'ın kendisi zaten barıştır. Sulh ve selamet içinde yaşamaktır. Ayet ve hadislerle baktığımızda bunu kolayca anlarız. Ama **"sulh ve selamet dinidir"** diye bu mübarek ve son dinin esaslarını değiştirmeye kimse'nin hakkı yoktur.

"Dinler arası diyalog" tabiri de yanlıştır. İki bakımdan yanlıştır.

Bir defa İslâm, gelmekle bütün ilahî dinleri lağvetmiştir.

"Allah katında din İslâm'dır." (Âl-i 'İmrân, 19),

"Kim ondan başka bir din ararsa, o asla kabul olunmaz. Onlar ahirette de hüsrana uğrayanların ta kendileridir." (Âl-i 'İmrân, 85)

İkincisi; asılları ilahî din olmakla beraber, kitaplarının

mürekkebi kurumadan, Peygamberleri daha hayatta iken bu ilahî dinler sarsıntılar geçirmişlerdir. Düşünün ki Hz. Musa, ilahî emir gereği Tûr Dağı'na çıkmış da, Sâmirî adındaki bir kuyumcu bunu fırsat bilerek nasıl insanları saptırmış. **"İnandık"** diyen bir sürü yahudi **"Göklerden bize mükellef sofralar indir, ey Musa!"** diye talepte bulunmuş.

Ya Hıristiyanlık... O da Yahudilikten pek farklı değildir. Kendilerine "havârî" denilen on iki kişi Hz. İsa'ya inanmış, aralarından Paulos jurnalleyince de Hz. İsa göğe yükseltilmiştir.

Görüldüğü gibi daha İslâm gelmeden, kitap verilmiş bu peygamberlerin getirdikleri dinler bozulmuş, munkariz olmuştur. Bugün, dün de olduğu gibi onlar, ilahî vasfını kaybetmiş dinleri için **"ille de bizim dinimiz, biz başkasına inanmayız"** diyorlar. Evet, inanma serbestliği var. İslâm, kimseye **"kılıç gücüyle inancaksın"** demiyor.

Peygamber (s.a.s) buyuruyor ki:

"Ehl-i kitabı tasdik etmeyiniz, tekzib de etmeyiniz. Aksine, 'Musa'ya ve İsa'ya inenin aslına iman ettik' deyiniz." (Buhârî, Şehâdât/24, l'tisam/25; Ebû Dâvûd, İlm/2; İbn Hanbel, Müsned, IV, 136)

İslâm, işte bu güzel emirlerle donatılmıştır. Biz bütün ilahî dinlere ve bu dinlerin peygamberlerine inanırız. Bu, **âmetünün** de esaslarındandır.

Eğer diyalog; konuşalım, görüşelim, birbirimizle savaşmayalım, birbirimizi incitmeyelim, anlaşalım, dünyanın nimetlerinden kardeşçe paylaşalım, istifa edelim, zulme razı olmayalım, ayrımcılık yapmayalım gibi güzel şeyler ise İslâm'ın emirleri de budur. Asıl itibarıyla bütün ilahî dinler de bu hükümlerle gelmişlerdir. İslâm, bu çağrıyı geldiği anda yaptı ve onun bu daveti kıyamete kadar da devam edecektir.

Cenâb-ı Allah buyuruyor ki:

“Ey Ehl-i Kitap! Sizinle bizim aramızda müsavi olan; Allah’tan başkasına kulluk etmemek ve ona şirk koşmamak hususunda bir araya gelelim.” (Âli’İmrân, 64)

İşte davet bu... Cenâb-ı Allah bu daveti, Peygamberi (a.s) daha hayatta iken yaptı, ama uyan olmadı. **“Yahudilerden bana on kişi iman etseydi, bütün yahudiler iman ederdi.”** (Buhârî, Kitabu Menâkıbî’l-Ensâr/51; Müslim, Kitabu Sıfatu’l-Munafikin/3; İbn Hanbel, Müsned, I, 150 vd) buyurdu.

O’nun üzüntüsü büyüktü ama yahudilerden sadece yedi-sekiz kişi iman etti. Demek oluyor ki Peygamber (s.a.s), ilahî din mensuplarına inançları üzerinde baskı kurarak **“iman edeceksiniz!”** şeklinde bir şiddet uygulamamıştır. Tolerans göstermiştir ama onların bozuk inançlarını da asla tasvib etmemiştir.

Eğer diyalog; huzura kavuşmak, konuşup tartışıp doğrulara bir araya gelmekse ne güzel! Ancak bu diyalogcular, diyalog adı altında, Hz. Peygamber’in (s.a.s) bazı hal ve hareketlerinden manalar çıkararak, kendilerini meşru göstermeye çalışıyorlar. Şöyle deniliyor;

Güya Hz. Peygamber (s.a.s), ibadet maksadıyla yer göstermesini talep eden gayr-i müslimlere kendi mescidinden bir bölüm tahsis etmiştir. Bu ne büyük bir gaflet ve yanlışlıktır! Gerçekte Peygamber (s.a.s), bozuk da olsa her inanç mensubuyla konuşmuş, görüşmüş ve onları İslâm’a çağırmıştır. Ama o, kendi mescidinin içinde veya yanında, bir kilisenin açılmasına, orada ayin yapılmasına, bir havranın icra-i faaliyette bulunmasına nasıl müsaade edebilir? Yapacaklarsa başka yerlerde yapsınlar, Allah’ın arşı geniş değil mi? Mescidin içinde yahudilerden veya hıristiyanlardan bir cemaat kendi inançları doğrultusunda ayin yapacak ve bu müsaade de Hz. Peygamber’den çıkacak, bu nasıl olur? Bunda büyük bir yanlışlık vardır. Böyle bir olay yoktur. Söyleniyorsa da kesinlikle uydurmadır, yalandır. Evvelâ, maazallah küfre rızadır bu. Peygamberlerin masumiyet sıfatına aykırıdır. Diğer taraftan, Hz. Peygamberin gelişine ve Kitâb’ın inişine de tamamen terstir.

“Ben insanlar *‘Lailahe illallah’* deyinceye kadar, onlarla uğraşmakla emrolundum!” (Buhârî, İmân/17; Müslim, İmân/22, 41; Tirmizî, İmân/1-2) diyen bir Peygamberin mübarek sözüne de terstir.

Ben olsam kendime sorarım:

* Rabbimle, Peygamberimle, Kitâbımla ve müslümanlarla diyalogum var mıdır ve nasıldır?

* Kendi aralarında diyalog sağlayamayanların başkalarıyla diyalog kurması ne demektir?

* Benim dinim diyalogu geniş anlamıyla; dağlarla, taşlarla, ağaçlarla ve kuşlarla kurmayı emretmiştir. Kendi öz benliğiyle diyalogu emretmiştir. Kıyamet koparken bir fidanı dikmeyi, hayvanlara bile iyi muamele etmeyi emretmiştir. Geniş anlamda diyalog bunlar olmalı değil midir? Selamlaşma bir diyalogdur. Belki diyalogların en güçlüsüdür. Yardımlaşma bir diyalogdur.

* Diyalogun mutlaka dil ile mi olması lazımdır? Belki kalp ile belki hal ile ve belki de davranışlarla olan diyaloglar, diyalogların en iyisidir, en güzelidir.

* 73 fırkaya ayrılmış bir ümmetin, “firka-i nâciye” olarak kurtulan tek fırkasının bile birlik ve bütünlüğü söz konusu değilken, öncelikle kendisi dışındakilerle uyum sağlamaya çalışması ne kadar gariptir!

Hülasa; din baştan aşağı diyalogdur. Namaz, hayr u hasanetler, zekât, iyi amellere teşvik edişler, hac ve oruç emirleri ile Kur’ân-ı Kerim ve hadislerdeki diğer emir ve yasaklar kulun Yaradan’ı ve öteki yaratılmışlarla olan birer diyalogu değil midir? Peygamberler, ümmetleriyle hep diyalog halinde olmuşlardır. Onlarda “hadis” kavramı kullanılırdı. Diyalog kelimesi, o hadislerin yanında anlamsız kalır.

Şu hadis-i şerife bakınız.

“Cibril Hadisi” hem eğitici ve hem de öğreticidir. Karşılıklı soru-cevap... Soran Cebrail (a.s), cevap veren Hz. Peygamber (s.a.s). Son sözü:

“O, Cebrail’di. Size dininizi öğretmek için gelmiştir.” (Buhârî, İmân/37; Müslim, İmân/1; İbn Mâce, Mukaddime/6) oldu.

Karşılıklı konuşmalarda bir fayda, bir öğretme ve doğruya yönelme yoksa neye yarar? Bu öğrenme doğrular hakkında olacaktır, yanlışlar değil. Şu manada bir diyalog olamaz.

“Siz bizim eğrilerimizi kabul edin, bağrınıza basın, biz sizin doğrularınızı kabul etmeyiz.”

Peygamber (s.a.s), zamanın devlet reislerine mektuplar yazdı, onları İslâm’a çağırırdı. Bu mektupların hepsinde de, İslâm’a davet vardır. Mektuplara baktığımızda, **Besmele** ile başlanır sonunda ise **(Fe eslim teslim / Müslüman ol ki kurtulasın)** daveti yapılır.

O halde davet müslümanlardan oluyorsa, bu **‘Risâle-i Peygamber / Peygamberimizin mektupları’** örnek alınmalı, karşı taraftan geliyorsa İslâm’ın emrettikleri ne ise onlardan taviz verilmemelidir.

Kutbu'l-Aktâb

Serkan ZEYBEKER

Sözlükte 'kutb' kelimesi (çoğulu aktâb) "değirmenin mili, eksen demiri, eksen; gökyüzünün kuzey yarım küresinde bulunan yıldız; bir topluluğun yöneticisi" gibi anlamlara gelir. Tasavvufta ise "veliler zümresinin başkanı, dünyanın ve âlemin manevi yöneticisi olan en büyük velî" manasında kullanılmış, makamına da 'kutbiyyet' denilmiştir.

Tasavvufta, yalnızca 'kutup' denildiği zaman en büyük velî anlaşılır. Fakat kutbun yönetimi altındaki çeşitli velî gruplarının her birinin başkanına da kutup denilmektedir. Bunun için en büyük velî olan kutbu diğerlerinden ayırmak amacıyla ona, kutupların kutbu anlamında kutbü'l-aktâb denilir.

İster kâfirlerle, ister müslümanlarla meskûn olsun her yerleşim biriminin mutlaka bir kutbu vardır. [1]

Kutub ifadesine ilk defa Muhammed b. Ali el-Kettânî'de (k.s; ö. 322/934) rastlanır. O, Ricâlü'l-gaybdan bahsederken kutup anlamında kullanılan gavsın bir tane olduğunu söyler. [2] Kettanî'den (k.s) sonra kutuptan daha açık ve geniş olarak Hücvîrî (k.s) bahsetmiştir. O'na göre kutub zâhir ve bâtın, maddî ve mânevî bütün varlıkların eksenidir, yani her şey onun üzerinde ve çevresinde döner, ona dayanır. Onun her şeye feyiz veren bir özelliği vardır. [3]

Abdürrezzâk el-Kâşânî (k.s) kutbu, âlemde Allah (c.c)'in nazargâhı olan yegâne velî diye açıklamış, kutupların kutbu sayılan bu velînin Hz. Muhammed'in (s.a.s) nübüvvetinin bâtını (hakikat-i Muhammediyye) olduğunu belirterek bu mertebenin ancak Hz. Peygamber'in (s.a.s) en kâmil vârislerine ihsan edildiğini ifade etmiştir. [4]

Kutbü'l-aktâb çeşitli işlevleri itibariyle kutb-i âlem, kutb-i cihân, kutb-i ekber, kutb-i irşâd, halife, kutb-i zamân, kutb-i vakt, vâhid-i zamân, sâhib-i vakt, hicâb-ı a'lâ, mir'ât-ı Hak, kutb-i medâr ve gavs adını alır. Mâna âlemindeki adı **Abdullah** olan kutbü'l-aktâbın biri solunda, diğeri sağında olmak üzere iki imam vardır. Soldakinin mâna âlemindeki adı **Abdülmelik** olup melekût âlemini, sağdakinin mâna âlemindeki adı **Abdürreb** olup mülk âlemini yönetir. Kutup vefat edince yerine derecesi daha yüksek olan halifesi Abdülmelik geçer ve Abdullah adını alır. Kutub derecesine eren en büyük velîye kendisinden mânevî yardım istendiği (istigâse) için gavs da denilir. Gavs-ı a'zam tabiri de kutb-i ekberi karşılar. [5]

İmam-ı Rabbânî (k.s) gavsı kutb-ul aktâb'tan farklı olarak, yardımcılarında biri olarak tanımlamıştır. Gavsın, abdâl makamına getirilecek kimseleri seçmede rolü vardır. [6] Mehmed Nuri Şemseddin'in

(k.s) Miftâhu'l-Kulûb isimli eserindeki tanımlama da bu şekildedir.

Kutbun özelliklerinden birisi de âdetleri kabul etmek ve onlara göre hareket etmektir. Hâl sahibi evliyalarda ortaya çıktığı gibi kutupta genellikle keramet görülmez. Harikulade olaylar onun hedeflediği bir şey değildir. Yeryüzü onun adına dürülmez, su üstünde veya havada yürümez, esbaba tevessül etmeden yemez. Bu şekilde harikulade bir olay onda gözükmez. Aslında şöyle söylenebilir: Keramet görülmesi de olabilir, olmayabilir de... Çünkü onun bu konuda bir iradesi yoktur. [7]

Mehmed Nuri Şemseddin'in (k.s) Hz.lerinin Miftâhu'l-Kulûb isimli eserinde ricalü'l gayb [8] konusu detaylıca ele alınmış, hattâ mana âleminde bir zâtın kutbu'l-aktâb olacağı zaman başından geçen olayları da kitabında şu şekilde tasvir edilmiştir:

Değerli bir kimseye, hilâfet sırrı verileceği zaman, Cenab-ı Hak tarafından Hz. Hızır'a şöyle bir işaret verilir: "*Falanın oğlu falan kuluma hilâfet sırrını ihsan eyledim. Git, müjde ver.*" Bu emirle, Hz. Hızır, Peygamberlerin efendisine (s.a.s) gelir, der ki: "*Ya Resulallah (s.a.s), falan oğlu falan ümmetine hilâfet sırrı Allah (c.c)'in ihsanı oldu. Bu husustaki emriniz nedir?*" Böyle deyince Fahr-i Âlem Resulullah (s.a.s) efendimiz, Hz. Hızır'a yeşil bir forma verir: "*Şimdi git, bu formayı o zata giydir; sonra al buraya getir*" buyurur.

Bunun üzerine, Hz. Hızır da o formayı alır, o zata getirir. Şöyle der: "*Allah (c.c), kendisine salât ve selâm eylesin; Resulullah (s.a.s) size selâm eyledi, bu formayı da gönderdi. Allah (c.c) tarafından sana hilâfet sırrı verildiğinin müjdesi ile geldim. Buyurun, sizi bekliyor.*" O çok değerli zat da, hemen "*Olur...*" der, hiç eğlenmeden Resulullah'ın (s.a.s) huzuruna gelir.

Resulullah (s.a.s) efendimiz; çeşitli mücevherat ile süslü çok değerli, bezeli yapılmış bir yüksek kürsü üzerinde oturmuş. Onun vasfı dille yapılamaz; kalemle anlatılamaz, yazı ile anlatmaktan yana da çok yüksek... Sağında ve solundaysa tüm Nebiler ve Resuller oturmuşlar; Allah (c.c) onlara salât ve selâm eylesin. Dört halife dahi oradalar; keza diğer Ashab dahi oradalar... Allah (c.c) onlardan razı olsun. Bütün Pirlar, Kutuplar, Ehlullah dahi oradalar... Allah (c.c), sırlarının kudsiyetini artırsın. Bunların her biri, kendi mertebelerine göre; süslenmiş, bezenmiş bir kürsü üzerinde oturmaktalar. Bütün bunları olduğu gibi görür.

Bundan sonra, Resulullah (s.a.s) efendimiz, o zâtı nurlu huzuruna alır. Sonra bizzat karşısına getirtir ve ona

teveccüh buyurur. Bu teveccühle; söz, iş, amel çeşidinden ne gibi güzel işleri varsa, tümünü o zata ihsan buyurur. Her ne hali varsa ona giydirir.

Bundan sonra o zata; mücevherat ile süslü yeşil renkte değerli bir forma giydirir. Başına yine mücevherat işlemeli bir taç giydirir. Onun üzerine, yine mücevheratla süslü bir sorguç takar. Bundan sonra şöyle buyurur: "*Cenab-ı Hak, tarafından sana hilâfet sırrını ihsan buyurdu. Benim de halifemsin. Tümünden ümmetimin terbiyesi sana bırakıldı, uhdeneye tevdi edildi...*" Şeklinde devam eder...

Kutub ve rical'ul-ğayb kelimeleri ayet ve hadislerde açık bir mahiyette bulunmamakla birlikte ehl-i tasavvuf arasında bir terim olarak kullanılmaktadır. Bu durum diğer ilimlerde olduğu gibi olağan bir durumdur.

Pîr Abdülkadir-i Geylânî (k.s) Hz.lerinin kutb-ül aktab hakkındaki bir sözü şöyledir: "***Kutbun şeriate ittibasından daha kuvvetli bir ittiba yoktur.***" [10]

Bu mertebelere ulaşan zâtlar, iradelerini Cenâb-ı Hakk'ın iradesinde fâni kılanlardır. Yaptıkları işler hâşâ Allah'a (c.c) rağmen, O'nun iradesinden kayıtsız değildir. O'nun izni olmadan bir yaprağın hareketi mümkün müdür? Müdebbir melekler nasıl ki Allah'ın (c.c) emirleriyle kâinatta bazı tasarruflarda bulunuyorsa kutupların durumu da buna benzerdir. Hâşâ bazı kimselerin iddia ettiği gibi şirk değildir.

Bunun şirk olarak telakkisi edilmesi, aslında üzerinde durulması gereken bir husustur. Çünkü mücessime fırkasına benzer bir anlayışla, Allah'ı (c.c) cisimleştirmeye meyleden inanışlar, velilerin manevî sıfatlarla muttasıf olması inanışıyla çelişebilir. Şöyle ki bu yanlış itikat; maddeleştirilen Rab ile manalaştırılan kulun birbirlerine benzediği veya aşırı yaklaştığı vehmine düşürüp kişide hastalıklı bir şirk telakkisi oluşturabilir. Belki de ehl-i tasavvufa yapılan bu eleştirileri hadî zâtında kendi itikat ve nefislerine yapmalıdırlar.

[1] El-Fütühât, IV, 76; Tehânevî, II, 1167

[2] Şa'rânî, et-Tabakât, I, 95

[3] Keşfü'l-mahcûb, s. 249, 329, 346

[4] Istilâhâtü's-sûfiyye, s. 145

[5] TDVİA, cilt: 26, sayfa: 498-499

[6] İmam-ı Rabbânî, *Mektubât-ı Rabbânî*, çev. Kasım Yayla, Merve Yay., İstanbul 1999, c. I, s. 494.

[7] İbn Arabî, *el-Fütühâtü'l-Mekkiyye* (Mısır), c. II, s. 574.

[8] "Kutb'un yönetimi altındaki velilerden müteşekkil olan ordu" anlamında bir tasavvuf terimi

[9] Mecmûu fetâvâ, II, 363, 376, 433, 440

[10] Abdülkadir Geylânî, *Risâleler*, haz. Dilaver Güner, İnsan Yay., İstanbul 2007, s. 176.

Cenabı Allah'ı Sesli Zikir

(Cehrî Zikir)

5

Zülcenâheyn

Sekizinci Hadis:

el-Beyhakî, Hz. Enes'in (r.a.) şöyle dediğini tahrir etmiştir. Rasûlullah (s.a.v.) buyurdular ki:

"Cennet bahçelerine uğradığınız zaman, oradan istifade ediniz."

Ashab dediler ki:

"Cennet bahçeleri hangileridir?"

O da:

"Zikir halkaları/meclisleridir." buyurdular.

Dokuzuncu Hadis:

Lekıyy, Muhaletten, o da Abdullah b. Amr'dan tahdis etmiştir. Rasûlullah (s.a.v.), oturan iki meclise uğradı. O meclislerden birisi, Cenâb-ı Allah (c.c.)'a yalvarıyor ve ondan istiyorlardı. Diğer mecliste ise ilim öğreniyorlardı. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.):

"İki meclis de hayırlıdır. Onlardan birincisi -yani zikir meclisi- diğerinden -ilim meclisinden- daha hayırlıdır." buyurdular.

İzahı:

İlmin Önemi: İlim bir şeyin hakikatinin ne olduğunu bilmektir. Buna göre ilim iki kısma ayrılır. Nazarî olan ilim, amelî olan ilim. Nazarî olan ilim, âlemdeki mevcudat ilmidir ki onu bilmekle ilim tamamlanmış olur. Amelî ilim ise ancak tatbikat ile tamamlanır; ibadetler gibi.

Diğer bir yönüyle ilim iki kısma ayrılmıştır. Aklî olan, çalışmakla, düşünmekle elde edilen ilim; durmakla elde edilen ilim.

İlme ait, ilmi teşvik eden, âlimi ögen birçok âyetler ve hadisler vardır. Efendimiz (s.a.v.), burada zikir meclislerini ilim meclislerinden üstün tutmuş ve onu daha hayırlı olarak tavsif etmiştir. Şu hadîs-i şerifte buyuruyor ki:

Rasûlullah (s.a.v.), Mekke yolunda bulunuyordu. Cumdân denilen bir dağın yanından geçti. Buyurdu ki:

“Bu Cumdân dağıdır. Müferridân ileriye geçtiler.”

Sahabîler dediler ki:

“Müferridun kimlerdir Ya Rasûlallah?”

O da:

“Allah’ı (c.c.), çok zikreden erkekler ile kadınlardır.” buyurdu. (Müslim, IV, 2062)

Onuncu Hadis

el-Beyhakî, Abdullah b. Muğaffel’den şöyle dediğini tahric etmiştir ki; Rasûlullah (s.a.v.) Efendimiz şöyle buyurdu:

“Allah (c.c.)’ı zikretmek için toplanmış bulunan bir kavim için gökten bir münadi, şöyle nida eder:

Mağfiret olmuş bir halde kalkınız, sizin seyyiâtınız/ kötülükleriniz hasenâta/iyiliklere tebdil edilmiştir!”

Kur’ân-ı Kerim’de buna işaret eden ayetler vardır.

“Ancak tevbe eden ve güzel güzel amel işleyenler müstesna. İşte onların günahlarını Cenâb-ı Allah (c.c.), hasenâta tebdil etmiştir. Allah çok bağışlayan ve çok rahmet edendir.” (Furkan Sûresi, 70)

Cenâb-ı Allah, kullarına bir annenin evladına gösterdiği merhametten daha çok, kat kat merhamet gösterir. Gerek hadîs-i şerîflerden ve gerekse ayette işaret edilen husus bunu göstermektedir. O sadece günahları affetmekle kalmıyor. O günahları sevaba tebdil ediyor. İşte burada hadîs-i şerîf daha iyi anlaşılır.

“Rahmetim, gazabımı geçmiştir.” (Keşfu’l-Hafâ, II, 448)

On Birinci Hadis

el-Beyhakî, Ebû Saîdi’l-Hudrî’den Rasûlullah (s.a.v.)’ın şöyle dediğini tahric etmiştir.

“Rabbu Zülcelâl buyuruyor ki: Mahşer halkı kıyamet gününde kimin ehl-i kerem olduğunu bileceklerdir.”

“Ehl-i kerem/iyilik ehli kimdir ya Rasûlullah?” denildi.

O da cevaben:

“Mescitlerde, zikir meclislerinin ehli olanlardır.” buyurdu.

İzahı:

Tirmizî’nin rivayet ettiği şu hadîs-i şerifte de zikir ehlinin derecesinin yüksek olduğu bizlere haber veriliyor.

“Size amellerin en hayırlısı, Allah nezdinde (sevap bakımından) en çok ve en temiz olan, derecelerini zi en ziyade yükselten ve sizin için altın ve gümüşü infak etmekten ve harp meydanlarında düşmanlarınızla karşılaşp (î’lâ-yı Kelimetullah/Allah’ın sözünü yüceltme uğrunda) onların sizin boyunlarınızı vurmasından ve sizin de onların boyunlarını vurmanızdan daha hayırlı amelleri haber vereyim mi?”

Sahabe:

“Evet, Ya Rasûlallah!” deyince

“Allah’ı zikretmektir.” buyurdu.

Muaz b. Cebel diyor ki:

“Allah’ın azabından kişiyi daha ziyade kurtarıcı zikrullahtan başka bir amel yoktur.” (Tirmizî, V, 459)

Yukarıdaki hadislerin muhteviyâtını düşünecek olursak; mümin, kısa yoldan kerem ehlinden yazılmaya ancak zikrullah ile ulaşabiliyor ve şu özellikleri kazanıyor:

1. Amellerin en hayırlısını işliyor, sevap bakımından çok sevaba eriyor.
2. Altın ve gümüş infak etmişçesine sevap kazanıyor.
3. İ’lâ-yı Kelimetullah için yapılan cihat gibi ecre nail oluyor.

Tasavvufun Gayesi Nedir?

iktibas

Şeyh et-Tehânevî şöyle der:

“(İnsanların dillerinde dolaşan) keşifler, olağanüstü durumlar, tasarruflar, rüya ve diğer birtakım haller, tasavvufun amacı değildir.

Şu bir gerçektir ki Allah Teâlâ, sahâbe ve evliya eliyle birtakım kerametler izhar etmiştir.

Yine Allah Teâlâ'nın, bazı kullarına, sâdık keşiflerde bulunma özelliği lütfettiği de bir gerçektir. Ne var ki bütün bunlar, dinde amaç edinilen şeyler değildir.

Bunlar, şer'î delil olma özelliğine sahip olmadıkları gibi, o kişinin takvasını ve Allah'a (c.c.) yakınlık elde etmiş bir veli olduğunu da göstermezler. Bu türlü keşif ve tasarrufların gösterilebilmesi için salah ve takva değil, İslam ve iman şarttır. Hatta fasık ve kâfirler de pratik ve çalışmayla bu türlü olağanüstü şeyler izhar edebilir. Nitekim bu gibi haller Mesmerist'lerde (hipnotizmacı)de müşahede edilmektedir.

Tasavvufun gerçek amacı; üstün bir ahlakla ahlaklanmak ve nefsanî kötülüklerden kaçınmak olarak özetlenebilir. Bu yolda kurtarıcı kazanç, İslâm şeriatine tam bir bağlılık ile birlikte bu faziletlerle donanmak ve Sünnet-i Nebeviyye'ye eksiksiz bir şekilde uymakla elde edilir. Eğer bunlar sonucu Allah (c.c.), iman ferasetinden bir nasip veya sâdık keşiflerden bir pay verirse, bu da O'ndan (c.c.) gelen bir lütuf olarak değerlendirilir. Sözünü ettiğimiz faziletli ahlak ile Sünnet'e ittibanın terk edilmesine ve nefsi rezaletlerden kaçınılmamasına gelince, bu türlü bir tutum içinde olan kimse ister uçsun, ister su üzerinde yürüsün, ister göğe yükselsin, sülûk, velâyet, tarikat ve tasavvufla en küçük bir ilgisi kurulamaz!

İmâm-ı Gazzalî hazretleri tasavvufu şöyle tarif eder:

“Şeriat billur vazo, hakikat onun içindeki bal, tarikat ise bu balı yemenin yoludur...”

(Eşref Ali et-Tehânevî, Eşrefu's-Sevânih, C.2, s.179)

Bir Nasihat; Temiz Ol, Temiz Öl!

Eğer temiz olmazsan
Temiz de ölemezsin
Yarın herkes gülerken
Sen asla gülemezsin.

Günah yükün ağır
Sıratı sendelersin
Herkes cennete gider
Sen ise gidemezsin.

Bağırır sana herkes
Duyarsın ulvî bir ses
Boşa alırsan nefes
Haksözü duyamazsın.

Benim devam seninle
Sözümü iyi dinle!
Günah yapsan elinle
Hayrını göremezsin.

İyilik yap hayra koş
Bilirsin ki dünya boş
Kalma orda başıboş
Hesabı veremezsin.

Bak dünya sallanıyor
Cayır cayır yanıyor
İnanmaz aldanıyor
Ne olur bilemezsin.

Olmayınvurdumduymaz
Bunları akıl almaz
Dünya krala kalmaz
Mahşere gelemesin.

Her yer karmakarışık
Sanki buna alıştık
Bilmem ne anlamıştık
Öl desem, ölemezsin.

Ufukta kıyamet var
Otur Allah'a yalvar
Mutlak bunda bir hal var
Ne olur, diyemezsin.

Bu sesler, bu gürültüler
Daha neler de neler
Olacak zelzeleler
Ne olur bilemezsin.

Hayra koşmazsan eğer
Olursun bin bir beter
Artık günahlar yeter
Sıratı tökezlersin.

Akkor olmuş cehennem
Bana gel der çağırır
Yetiş babam ve annem!
Orada diyemezsin.

Her yer doldu rezalet
Tepede bin felâket
Dilenelim gel rahmet
Orda dilenemezsin.

Bulursun ektiğini
Görürsün diktiğini
Şu benim çektikimi
Anlatsam bilemezsin.

Kurudu sanki diller
Kurudu sanki eller
Daha neler de neler
Yap desem, yapamazsın.

Sünnetsiz İslam Arayışları

Prof. Dr. İsmail Lütfi ÇAKAN

Ebû Râfi radiyallahu anh'den rivâyet edildiğine göre Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

“Benim emrettiğim veya nehyettiğim bir konu kendisine ileildiğinde sakın sizden birinizi, koltuğuna yaslanmış olarak, ‘biz onu bunu bilmeyiz. Allah’ın kitabında ne görürsek ona uyarız, o kadar’ derken bulmayayım.”[1]

Batı'nın İslâm ülkelerini istilâ ettiği ve askerî işgali kültürel işgale dönüştürüp sürekli kılmaya karar verdiği yıllardan itibaren planlı ve örgütlü olarak başlatılmış olan sünnet düşmanlığı, ilerleyen yıllar içinde “Kur'an'la yetinme” çağrısına dönüştü. Oryantalistlerin sünnet verilerine yönelttikleri uydurulmuşluk, ithamlarına körü körüne kapılmaktan kaynaklanan bahis konusu düşmanlık ve çağrı, ilginç bir şekilde İran-İrak savaşının sona ermesinden sonra memleketimizde değişik seviyede ulu orta yazılır-çizilir ve konuşulur oldu. Batıya yenik düşmüş İslâm ülkeleri aydınlarından bazıları bu yenikliğin ve ezikliğin etkisiyle İslâm'a müsteşrikler gibi yaklaşıp onların bedava avukatlığını üstlenerek ülkelerinin gündemine

sünnet karşıtı fikirleri taşımışlar ve kitaplık hacimde yoğun tartışmalara, sürtüşmelere vesile olmuşlardır.

Bizde sadece sünnet'in değil, bizzat İslâm'ın kendisinin reddedilmesine çalışılmış, ancak Müslüman halkın, necip milletimizin yoğun baskı ve bilinçli direnişi sonucunda dinî eğitim-öğretim resmen başlatılmıştı. 1950'li yıllardan bu yana çok daha yaygın şekilde bir İslâm kimlik ve kişiliğinin inşası çalışmaları sürdürülmektedir. Ne kadar acıdır ki, bu İslâmî kimlik ve kişilik mücadelesinde henüz yeterli birikim ve kıvam elde edilememişken, gelişmekte olan bu İslâmî potansiyel, Batının sunduğu bilimsel görünümdeki düşman şablonuna uygun olarak sünnetsiz, yoz bir istikamete sürüklenmek istenmektedir. İslâmî hareket ve araştırmalar, “Kur'an'la yetinme” çağrıları etrafında sünnetsiz bir çerçeveye oturtulmaya çalışılmaktadır.

Kültürler Savaşı

Olaya, kültürler arası savaş noktasından bakıldığı zaman, bu girişimlerin, siyasi istiklâl mücadelesindeki

vatan ihanetinden çok daha büyük bir ihanet olduğu anlaşılacaktır. Zira bu, ümmet çapında yürütülen kültürel istiklâl mücadelesinde, kimlik ve kişilik savaşında irtikab edilen bir ihanettir. Parolanın, "Kur'an'la yetinme" olması, temeldeki sünnet ve İslâm düşmanlığı cinâyetini hafifletmez, aksine daha da ağırlaştırır. Çünkü İslâm düşmanlığına, "Kur'an taraftarlığı" gerekçe ve vesile kılınmaktadır. Asıl düşman çirkin yüzünü saklamayı başarmış, ortada oltaya takılmış, beyin ve yüreklerinden avlanmış bir takım aldatılmış yerli aydınlar kalmıştır. Bunlar, iddia ve çağrılarını ne olursa olsun aldatılmışlığın acısını temsil etmektedirler.

Suçüstü

Hadisimiz, işte bu noktada taşıdığı Nebevî tespit ve ikaz ışığıyla imdada yetişmekte, sergilenmekte olan oyunu gerçek yüzüyle inananlara tanıtmaktadır. Sevgili Peygamberimiz (s.a.s), günün birinde kendisinin teşri yetkisini tanımayacak, Sünnet'in getirdiği evrensel yorumu önemsemeyecek Kur'an'la yetindiğini söyleyecek münasebetsizlerin çıkacağını, ashâbından (ve tabii ümmetinden) hiç kimseyi böylesi bir tavır ve iddia içinde görmek istemediğini pek belâğ ve etkili bir şekilde belirtmiş, sünnetsiz İslâm iddialarını, suçüstü yakalayıp teşhir etmiştir.

Hadisimizde öncelikle, Sünnet'e karşı çıkışın temelinde bir kabalık, kayıtsızlık, nefsilik, kendisini bir şey sanmak, müstağnilik duygusunun yattığı, ortaya konan tavrın da yakışıksız ve Müslüman edebinden uzak bir tavır olduğu, "**koltuğuna yaslanmış (ya da kaykılmış)**" ifadesiyle tespit edilmektedir. Bir başka rivayette durum; "**koltuğuna yaslanmış karnı tok bir adam...**" şeklinde belirtilmiştir. Dünyevî değerlere sırtını dayamış şimarığın, kendisine ulaşan Peygamber (s.a.s) emir veya yasağı karşısında "**ben anlamam, onu-bunu bilmem, sünnet-münnet tanımam**" demesi, sınır tanımazlığını, "**Allah'ın (c.c) kitabında ne bulursak ona uyarız, o kadar**" sözü de anlayış eksikliğini, kasıtlı bir cehaleti ortaya koymasının ötesinde tavır bozukluğunun nasıl bir fikri bozukluğa dayandığını da göstermektedir. İç dayanakları ve dış görünüşüyle bu bozuk ve hatalı tutum, "**sakin hiç birinizi bu halde görmeyeyim!**" tenbih ve tehdidine muhataptır.

Rasûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem, bu sorumsuz, bölücü, ayırmacı, yanlış ve müstehzi üslûp ve tavır gördüğü gibi hem teşhis hem de mahkûm etmiştir. Hadisimizin ifadesi son derece güçlü bir yasak tonu ve vurgusuna sahiptir: "**Sakin hiç birinizi bu halde bulmayayım!**" Bizim ifademizle bunun anlamı "**sakin böyle bir edepsizlik yapmaya kalkışmayın**" demektir.

Sünnet'e karşı çıkanlarda ortak özellik olarak dün olduğu gibi bugün de gözlemlenen üslûp ve tavır bozukluğu, hadisimizdeki tespitlerin somut delilini oluşturmaktadır.

Aynen Vâki

Tirmizi şârihi Mübârekfûri, hadisimizin şerhinde bir başka gerçeğe dikkat çekmekte ve şöyle demektedir:

"Bu hadis, peygamberlik delillerinden bir delil ve bir âlâmettir. Zira hadiste haber verilen durum aynen gerçekleşmiştir. Hindistan'ın Pencap eyaletinde bir adam çıktı ve kendisini 'ehl-i Kur'an' diye isimlendirip tanıttı. Hâlbuki onunla ehl-i Kur'an arasında dağlar kadar fark vardı. Aslında o 'ehl-i Kur'an' değil, ehl-i ilhad idi. (Ne acıdır ki) bu zat önceleri sâlihlerdendi, şeytan onu saptırdı, azdırdı ve sırat-ı müstakimden uzaklaştırdı da ehl-i İslâm'ın söylemediği bir takım sözler söylemeye başladı. Peygamberin hadislerini bütünüyle kesin şekilde reddetmeye kadar işi götürdü ve 'bütün bunlar Allah adına uydurulmuş yalan ve iftiradan ibarettir, gerekli olan sadece Kur'an-ı azîm ile ameldir, Hadislerle değil; isterse bu hadisler sahih-mütevâtir olsunlar. Kim Kur'an'dan başka bir şeyle amel ederse, o, "**Allah'ın indirdiğiyle hükmetmeyenler, kâfirlerin ta kendileridir**" ayetinin hükmü altına girer" dedi. Daha buna benzer küfrü gerektiren birçok söz söyledi ve bir sürü cahil de ona tâbi oldu, onu 'imam' edindi...

Devrin âlimleri bu adamın küfrüne, ilhadına ve İslâm çerçevesinden çıktığına dair fetvâ verdiler. Bize göre de durum, âlimlerin dediği gibidir.[2]

Mübârekfûri merhumun isim zikretmeden verdiği bu çarpıcı örnek, "Kur'an'la yetinme" ya da "**sünnetsiz İslâm arayışı**" yanlılarının sonuçta ulaşacakları noktayı göstermesi bakımından fevkalâde dikkat çekicidir.

*İslâm düşmanlığına,
"Kur'an taraftarlığı"
gerekçe ve vesile
kılınmaktadır. Asıl
düşman çirkin yüzünü
saklamayı başarmış,
ortada oltaya takılmış,
beyin ve yüreklerinden
avlanmış bir takım aldatılmış
yerli aydınlar kalmıştır. Bunlar, iddia
ve çağrılarını ne olursa olsun
aldatılmışlığın acısını temsil etmektedirler.*

Sömürgeci Etkisi

Sünnet karşıtı görüşlerin, “Kur’an’la yetinme” çağrılarının temelinde yatan aldatılmışlığı da Mustafa A’zami şöyle tespit etmektedir:

“İngilizler, Hindistan’ı geçen asırda bütünüyle sömürgeleştirmişti. Müslümanlar ülkeyi onların elinden kurtarmak için cihat ilân ettiler. Sömürgeciler silâhli cihadın tehlikesini fark ettiler. Bunun için Müslüman âlimler arasında kılıçla cihadı reddeden bir grup peyda ettiler. Onlar da bu işe kılıçla cihadı emreden hadisleri reddetmekle başladılar. Çerağ Ali ve Mirza Gulam Ahmed el-Kadiyânî bu ekolün önderlerindedir.

Nihâyet elle tutulur etkili bir faaliyet gösteren Gulam Ahmed Perviz geldi, aylık bir dergi yayınladığı gibi ‘Ehl-i Kur’an’ adıyla bir cemiyet de kurdu ve bir çok kitap neşretti.

Aslında Perviz, ictihad ve bağımsızlık iddiasına rağmen, Tefvik Sıdkı’yı takip ve taklid etti. Hadislerin herhangi bir teşriî değeri olmadığını iddia ile âhad haberleri ve hatta onların ötesinde beş vakit namaz, namazın rekâtları, şekli ve buna benzer tevâtür yoluyla nakledile gelmiş bilgileri de reddetmiş ve ‘Kur’an bize sadece namazı ikame etmeyi emrediyor. Namazın nasıl kılınacağı ise, devlet başkanına bırakılmış bir iştir. O, bunu danışmanlarıyla görüşerek zaman ve mekâna göre tespit eder’ demiştir. Bu, Tefvik Sıdkı’nın ‘İslâm sadece Kur’an’dan ibarettir’ başlıklı makalesinde ileri sürdüğü görüşün ta kendisidir. Fakat Sıdkı, sonraları bu görüşünden vazgeçmişti.

Hülasa, ikinci hicri asırda çok az kişi, sünnetin delil oluşunu ve teşriî (yasal) değerini inkâr etmişti. Bunun kaynağı cahillikti. Aynı şekilde sünnetin mütevâtir olmayanını inkâr eden bir başka grup da görülmüştü.

İkinci asırdan sonra bu fitneye son verilmişti. Şimdilerde aynı fitne, batı sömürgeciliğinin etkisiyle yeniden diriltildi. Bazı insanlar sadece cihad hadislerini, diğer bazıları da mütevâtiri, meşhuru ve âhâdiyle Hz. Peygamber’in sünnetinin bütününe, tamamıyla inkâr etmektedirler.”[3]

Sünnet düşmanlığında batının etkisini ve yaşanan aldatılmışlığı anlamak için aslında bu iki tespit, yeterli ipuçlarını vermektedir. Biz de bu kadarıyla şimdilik yetiniyoruz. Ancak hadisimizin yorumu sadedinde bir iki noktaya daha dikkat çekmek istiyoruz.

Evrensel Yorum İhtiyacı

Nasıl, içimizden seçtiği peygamberler aracılığı ile iradesini kullarına duyurmak, Allah Teâlâ için bir acz ve eksiklik değilse; sünnet de Kur’ân-ı Kerim için asla bir yetersizlik belgesi değildir. Vahyi telakkide Peygam-

berin aracılığına insanların nasıl ve ne ölçüde ihtiyacı varsa, Kur’an’ı anlamakta da Peygamberin yorumuna yani sünnete öylece ihtiyaç vardır. Tabii ve doğru olan budur. Bunun dışındaki iddialar ne adına yapılırsa yapılsın, nasıl takdim edilirse edilsin, temelden yanlıştır. Hz. Peygamber tarafından önceden teşhis ve nehyedilmiştir. Hadisimiz bu teşhis, teşhir ve tehdidin belgesidir.

Muhatapların anlayışlarını belli ölçüde olgunlaştıracak ve belli çerçevede birbirine yaklaştıracak, doğruya yönlendirecek yetkili ve evrensel bir yoruma olan ihtiyaç ortadadır. Ümmetin bu ihtiyacını karşılayan, kimlik ve kişiliğini dokuyan yorum, Hz. Peygamberin yorumu, yani sünnetidir. Bu sebeple Sünnet, İslâm’ı anlama, kavrama ve yaşamada vazgeçilmez en doğru ölçü ve yorumdur. O’nun verilerine yöneltilecek hiç bir tenkit, ondan müstağni kalmayı haklı kılamaz. Yani ne sünnetsiz Müslümanlık olur ne de sünnet’e rağmen Müslümanlık olur.

Yaklaşım Bozukluğu

İslâm âlimlerinin tarih boyu verdikleri ilmi mesailerini, yabancı ve düşman kültür mensuplarının telkinleri doğrultusunda, düşmanca bir yaklaşımla değerlendirmek ve eleştirmek, iddia edildiğinin aksine, kimseye iyi bir ün kazandırmaz. Müslüman ilim adamları -şartlar ne olursa olsun- bu oyuna, batının bu sömürgecilik oyununa gelmemeli, yapacaklarsa, kendi öz değerlerinin avukatlığını yapmalıdırlar.

Kur’an’la sünnet’in arasını ayırma esasına dayalı iddia sahipleri, ‘keyfi İslâm’ arayıcıları, önü alınamayacak hurafe ve bid’atlara kapı açacaklarını unutmamalıdırlar. Bu tür anlayış ve arayış sahiplerini uyarmak, uyanmazlarsa kendilerini yalnızlığa ve ilgisizliğe terk etmek, herhalde günün en uygun metodu olacaktır. Zira Hattabî’nin de isabetle belirttiği gibi, “Bid’at ve hevâ ehlinin selamını almamakla kişi, günahkâr olmaz.”[4]

Sözü Hz. Ömer’in (r.a) dile getirdiği teslimiyetle noktalayalım:

“Biz rab olarak Allah’tan, din olarak İslâm’dan, peygamber olarak da Muhammed’den (s.a.s) memnun ve razıyız.”[5]

[1] Ebû Davud, Sünnet 5; Tirmizi, İlim 10; İbn Mace, Mukaddime 2 (Tirmizi “bu hadis hasen bir hadistir” demektir.)

[2] Tuhfetü’l-Ahvezi, VII, 425.

[3] Dirâsât fi’l-hadisî’n-nebevî, s.28-29. Konuya ait deliller ve tartışmaları, Azami’nin bu kitabından Doç. Dr. Abdullah Aydın tarafından tercüme edilmiş ve bu makale Erzurum A. Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi’nin 8. sayısında yayımlanmıştır, (s. 281-302). Aynı kısmın bir başka tercümesi de Dr. N. Topaloğlu imzasıyla Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi’nin 4. sayısında neşredilmiştir (s.433-455).

[4] Meâlimu’s-Sünen, IV, 296.

[5] Bk. Buhârî, İlim 26; Deavat 64; Fiten 15; itisam 3; Müslim, İman 56, Tirmizi, İlim 10.

Ankâzâde Köstendilî Halîl Efendi'nin Tûti İhsan Efendi'ye 16. Mektubu

Ezelin ezeline bilinmeyi ve sevilmeyi murad ederek muhabbetiyle âlemleri halk eden ve bu muhabbetle âlemleri muhît ve cami olan muhabbetinin cazibesini ve zevkini âlemlerin bekası için kuvvet eyleyen, beşeriyeti muhabbetle îmâna sevk edüp İslâm ile müşerref kılan, ihsanıyla dünya ve ahiret nimetleri lütfedip kullarına vadettiği nimetleri asla değiştirmeyen kelâmı güzel, kendisi güzel, cemâliyle güzelliğinden cümle âlemi nasibdâr kılan Cenâb-ı zü'l-Celâl, ve'l-Cemâl, ve'l-Kemâl ve tekaddes Hazretleri'ne aşk u şevk ile hamdolsun.

Cenâb-ı Hakk'ın muhabbetinin mazharı, rasûllerdeki nurun menbai, lî maallâh tahtının şâhı, sübhânellezi esrâ bi 'abdihî'nin mazharı, mahbûbu'l-kulûb, mürebbi-i vicdan, ekmel-i mahlûkat ve beşerin yani benî Âdem'in mefhari Hazret-i Fahr-i âlem Efendimiz'e, muhabbetle halkolunan âlemler adince muhabbetle salât ü selâm olsun.

Cenâb-ı Hakk'ın kabul eylediği bu hamd ü senâ ve salât ü selâmdan Allah Rasûlüne tâbi olan cümle ehl-i îmâna, hassaten ehl-i beyt-i Mustafa'ya, ashabına ve etba'ına en güzel şekilde ikram ve ihsan olunsun.

Oğlum İhsan Efendi, esselâmu aleyküm ve rahmetulahi ve berakâtuhû

Güzel evlâdım, Allah seni iki cihanda azîz eylesin. Maddî ve manevî müşkillerini hall u âsân eylesin. Halini ahsenü'l-hâl ve ekmelü'l-hâl üzere dâim eylesin.

Tarikatın sırr-ı sâdık bendegâna meftuhtur (Sadâkatle yola devam edenler için tarikatın incelikleri ve güzellikleri kendini gösterir, onlara açılır). Zira sırma mahrem olmak bir haneye veya kişiye mahrem olmak gibidir. Aşinalık akrabalığı, akrabalık da mahremiyeti celbeder. Mahremiyetten öte kişiye lâzım olan muhabbettir. Nasıl ki kişi bir aile edindiğinde o ailenin kendi içindeki zâhirî şartlarını yerine getirir. Yuvalarında huzur olur mesut olurlar.

Mahremiyet muhabbete mâni değildir, muhabbet ise mahremiyet hususunda kişiyi laubaliliğe sevk etmemelidir. Aile içinde bunu teessüs edenler saadet marifetine erişirler. Aynı bunun gibi kişinin ibadet ve taatında ilk önce o mahrem hudutları yani zâhirî çerçeveyi bilmesi ve bu hudutlara ta'zîm göstermesi icab eder. Ancak bu kâfi değildir. Hürmetle riayet ettiği bu hudut içerisinde muhakkak muhabbet neşesini tahsil etmelidir. Muhabbet olmazsa ne hâsıl olur? Hiç. İbâdât u taat, kulluk haddini bilmek Allah Teâlâ'ya kurbıyeti (yakınlığı) tahsil etmek ve muhafaza etmek içindir. Cenâb-ı Hakk âdem sûretimizde cevherini sırladığı gibi bu sır dahî muhabbet eseridir. Muhabbetini de ibâdât u taatın zâhirînin içerisinde sırlamıştır. Ol sebepten Cenâb-ı Hakk'ın şeriatını tahrif, tezyif, tahrif ederek ve bu hususta lakayıt olarak muhabbetin sırrını ve Cenâb-ı Hakk'a kurbıyeti bulmak mümkün değildir. Bir şeyler bulsa da, bu bulduğunda muhabbet eseri olsa da hududa riayet etmediğinden bu muhabbeti muhafazası da mümkün değildir.

Kişinin Allah Teâlâ'nın emirlerine ve nehiyelerine mey-letmesi, hürmetle, ta'zîmle bunları yerine getirmeye gayret etmesi doğru bir halde olduğuna işaretler. Sevdiğinin izini süren âşık gibi ilk önce kulda, Cenâb-ı Hakk'a muhabbetin şevkiyle O'na kulluk etme zevki başlar. O zevk kişiyi o sahanın ilmiyle ve ilm-i haliyle meşgul eder. Amma işlediği güzel amellerin içinde saklı olan bir sırr-ı muhabbet vardır ki işte onun tadına doyum olmaz.

Ol sebepten din-i mübîn-i Ahmediyeye yaşanınca anlaşılır, anlaşılınca yaşanmaz. "Ben hele iyice bir hikmetini öğreneyim de sonra kulluk yaparım." diyen hiçbir kimse muvaffak olamamış, sâlih âmel işleyemedi göçüp gitmiştir. İşte tarikat, öğrendiğini hemen hayata tatbik etmektir. Evvelce söylediğim gibi hikmet değildir, lezzettir. Tasavvuf erbâbının hikmetleri bu lezzetten sonra gelen hikmettir.

İhsan Efendi oğlum!

Sofilerin tezkiye-i nefis ve tasfiye-i kalb diye beyân ettikleri usûlü tahfif ederler (hafife alırlar). Hâlbuki cümle ibâdât u taat tezkiye-i nefis ve tasfiye-i kalb içündür. İslâm beş esas üzere bina olunmuştur. Binayı niçün yaparlar? Öylece dursun diye mi? Binanın inşasında bir maksûd vardır. Lezzetle müşahede edildiğinde bu beş esasın tezkiye-i nefis ve tasfiye-i kalb için olduğu ârif olanların ve birazcık insaf sahibi olanların nazarından kaçmaz. Bu beş esasın ilki şehâdetir.

"Eşhedü en lâ ilahe illallah ve eşhedü enne Muhammeden abduhü ve Rasûluhü..." Yani şehâdet ederiz. Ne deriz, "Yâ Rabbi, ben kendi benliğim vehmindeydim. Amma ruhlar âlemindeki sözümü hatırladım ve bu nefis benliğinden sıyrıldım. Bu zevk ile Senin birliğini müşahede ettim. Ben yokum Sen varsın Allah'ım. Buna şahidim ve benim kendi şeraitim, kendi aklım ve fikrim Sana kul-

luk etmek üzere kurban olsun. Ben bu zevk ile Senin gönderdiğin Rasûlünü tasdik ettim. Kendi yoluma değil, kendi nefsimin çektiği yere değil, Rasûlünün yoluna gitmek zevkine eriştim ve ona tâbi oldum.

Benliğimi Muhammed'in yolunda sarf ettim, hakîki kulluğu onda müşahede ettim, diyerek şehâdet etmez miyiz? Bak gördün mü, şehâdet bizlere tezkiye-i nefsi ve tasfiye-i kalbi nasıl işaret ediyor. Cenâb-ı Hakk

son kelâmlarımızı kelime-i tevhîd, son nefeslerimizdeki müşahedemizi de o kelime-i şehâdetin şehâdet mertebesinde eylesin. Âmin.

Savm yani oruç, nefsi Allah Teâlâ'nın rızası için helâlden dahî alıkoymak değil midir? Nefsin iştihasını Allah Teâlâ'ya kurbiyyet için tehir eder, rahmanî hudutlar içerisinde rahîmiyyet kokularını alırsın.

Hal sahibi zâtlar mâsivaya oruçludurlar. Şöyle beyân edelim: Nasıl ki bir insan oruçlu iken iftar vaktine kadar kendisini nimetlerden alıkoymak, hâşâ nimetlerden alıkoyma dedim fakat esasında en büyük nimet imândır. Fâni olan ikramları bakî olan ikrama değişmeyeceğini fiilen gösterir. Amma düşün ki bir adam imsak ettiği vakitte ağzıyla bir şey yemese de iftar vaktine kadar hep "Ah keşke yemek olsaydı, ah keşke şunu yeseydim, şunu işleseydim, şöyle etseydim." dese o orucun feyzini alabilir mi? Alamaz.

Demek ki kalbindeki niyetle başladığı o amel ifsad olmasın diye o niyete uygun amel ve ahvâl içinde olmalı.

Peki, bir kişi Allah Teâlâ'ya muhabbet ve kurbiyyet niyetindeyse artık mâsivaya (Allah'ın gayrında olan şeylere) meyleder ve yalanıp durursa kalbindeki bu imsak layıkıyla iftara erişir mi? Erişmez. Amma biz sözün başına dönelim. Oruç ibadeti de gösterir ki, bu nefis tezkiye edilmeli ve kalb tasfiye edilmelidir.

Hal sahibi zâtlar mâsivaya oruçludurlar. Şöyle beyân edelim: Nasıl ki bir insan oruçlu iken iftar vaktine kadar kendisini nimetlerden alıkoymak, hâşâ nimetlerden alıkoyma dedim fakat esasında en büyük nimet imândır. Fâni olan ikramları bakî olan ikrama değişmeyeceğini fiilen gösterir. Amma düşün ki bir adam imsak ettiği vakitte ağzıyla bir şey yemese de iftar vaktine kadar hep "Ah keşke yemek olsaydı, ah keşke şunu yeseydim, şunu işleseydim, şöyle etseydim." dese o orucun feyzini alabilir mi? Alamaz.

Bir Üniversite Öğrencisine Hayat Rehberi

Yrd.Doç.Dr. Abdulkadir MACİT

Üniversite yılları bir öğrencinin hayatında çok hayati bir dönemdir. Bu hayatilik bir cihetten üniversite sonrasında belki bir ömür icra edeceği mesleğinin temelini attığı bölümünü okumasından, diğer cihetten ise insan-mekân-okuma üçlüsünün kişinin hayat felsefesinin, mefkûresinin veya ideolojisinin muhkemleşmesini sağlamasından kaynaklanmaktadır. Diğer bir ifadeyle, üniversite seneleri, öncesinde gerek aileden, gerek çevresinden elde ettiği ortalama güzelliklerin insan-mekân-okuma üçlüsünün tesiri ile devam etmesi veya devam etmemesinin yaşandığı yıllardır. Daha başka bir deyişle ise üniversite yılları ortalama güzellikler ile fakültelerine gelen nice insanların mezkûr üçlünün olumsuz tesiri ile sahip oldukları güzellikleri kaybetmek ve istikametlerini şaşırarak durumunda kaldıkları yıllardır.

Bu üçlüden birincisi olarak zikrettiğimiz insan, şüphesiz ki birlikte kalınan, eğitim görülen ve vakit geçirilen kişidir. Bu hususta **"Kişi arkadaşının dini üzere rinedir"** düsturu gereği arkadaşın hasını, samimisini

ve ahlaklısını, hassaten de ilim-irfan içinde olanını seçmek çok önemlidir. Kişiyi okumaya, ilim meclislerine ve akademik araştırmaya sevk eden bir arkadaş veya arkadaş grubu büyük bir velinimettir. Bu üçlünün ikincisi kalınan mekândır. Arkadaşlar için zikrettiğimiz hususiyetler mekân için de şüphesiz geçerlidir. Kişiye maddi ve manevi tekâmülü sağlayan, ilim-irfan meclisleri sunan, kardeşliği tesis eden bir mekân yine çok büyük bir nimettir. Dolayısıyla maddi olarak kaldığımız mekân ve manevi olarak (akıl-ruh-gönül olarak samimiyetinde) kaldığımız arkadaş-insan hususunda çok titiz bir seçim yapmak durumundayız.

Bu yazımızda mezkûr üçlünün esasen üçüncüsü üzerinde durmak istiyoruz: Okuma. Dinimizin ilk emrinin kendisini yerine getirmemizi istediği, nafile ibadetlerden daha üstün mertebede addedildiği, insanı Allah'tan (c.c) hakkıyla korkan ve Peygamber'in (s.a.s) varisi olma makamına yükselten olarak nitelendirdiği okuma. Yaradan Rabbinin adıyla okuma. Bu konuda şüphesiz ne okuyacağımız sorusu hayli önem arzet-

mektedir. Bu konuda Yusuf Kaplan hoca'nın ifade ettiği "Pergel Metaforu" bizim için önemli bir kriter olmalıdır. Bu metafora göre, doğru daireler çizmek için pergele ve pergelin demir ucunun sabitesine ihtiyaç vardır. Pergelin demir ucu sabit olursa diğer ucun açısı önemli değildir, dar veya geniş olsun düzgün daireler ortaya çıkar. Ancak demir uç sabit değilse düzgün daireler çizmek imkânsız hale gelir. Bu metaforun bir yansımaları Mevlevî'lerin sema gösterisinde de görmekteyiz. Nitekim Mevlevî'lerin dakikalarca dönmelerine rağmen sabitelerini bozmamalarının ve yerlerinden sapmamalarının temel sebebi yine pergel metaforudur. Malumdur ki, Mevlevîlerin sağ ayakları sabittir, sol ayakları ise onun etrafında dönmektedir. Bu yüzden onlar düzgün ve estetik bir dönüş gerçekleştirilmektedir.

Konumuz ile pergel metaforunun ilgisine gelince; zihin dünyamızın beslenmesinde okumalarımızın dayandığı demir uç rolünü üstlenen merkezi okumalar olmalıdır ki, zihnimiz doğru okumalar neticesinde doğru fikirler ve eylemler ortaya koyabilsin. Şayet merkezi, sabitesi olan ve kendilerinden beslendiğimiz okumalar olmazsa zihni savrulmalar, itikadi sapkınlıklar ve ameli yanlışlıklar olması kaçınılmazdır. Zihnin okuma hususunda merkezi ucu sabitesini elde ederse pergelin diğer ucunda olduğu gibi, açığı yani okuma alanını ne kadar çok genişletirsek genişletelim bu durum, olumsuzluk ortaya çıkarmayacaktır. Dolayısıyla okumalarımızda merkezden çevreye genişleyen bilinçli ve seçici bir halka/liste olmalıdır.

Bu halkalardan ilki esasen zihnimizin merkezi konumunu inşa etmesi gereken, demir uca benzetebileceğimiz eserlerdir. Hatta bu eserler, hayatımızda biri bitince diğerine başlanan ve ömür boyu devam ettirilen bir fonksiyon taşımalıdır. Üniversite yıllarında bu eserlerden her alanda en azından bir tanesinin bitirilmesine azmedilmelidir. Bu eserler evveliminde

Kuran-ı Kerim meal ve tefsiri, Hadis, Akaid, İlmihal ve İslam Tarihi (Peygamberler ve Siyer-i Nebi) okumalarıdır. Bu konuda eser isimleri önermemiz ufuk açıcı ve uygun olacaktır: Kuran-ı Kerim (Diyanet'in heyet mealı, Mevdudi'nin *Tefhimu'l-Kuran* ve Ömer Çelik'in *Kuran-ı Kerim Tefsiri*), Hadis (Riyazu's-Salihin), İlmihal (Diyanet'in 2 ciltlik ilmihali), İslam Tarihi (Peygamberler Tarihi olarak Ahmet Lütfi Kazancı'nın *Peygamberler Tarihi*, Sezai Karakoç'un *Yitik Cennet*'i; Siyer olarak Muhammed Hamidullah'ın *İslam Peygamberi*, Münir Muhammed Gadban'ın *Nebvi Hareket Metodu*; İhsan Süreyya Sırma'nın *Müslümanların Tarihi*). Bu eserler üzerine inşa olunmuş zihin, üniversitelerin hangi bölümünü okursa okusun içinde olduğu beden ile doğru ve düzgün ameller ortaya çıkartır. Ancak bunlar üzerine inşa olunmamış zihin, ilahiyat dahi okusa yer aldığı bedenden doğru ve düzgün ameller ortaya çıkmaz. Bu yeryüzünde nice makine mühendisleri, gazeteciler, öğretmenler ve bürokratlar zikrettiğimiz zihin ve beden ile insanlığın hayrına öncü çalışmalar yapmışken tersi hususiyette olan ilahiyatçılar da insanlığın ifsadına çalışmalar sergileyebilmişlerdir.

Zihnin inşa ve muhkemleşmesini temin edecek bu okumaların hemen yanı sıra klasik kaynaklar dediğimiz eserler ile okuma süreci devam ettirilmelidir. Bu eserler kendi ilimlerimizi kendi kavramlarımızla konuşmak ve anlamak hususunda çok önemlidir. Bu bağlamda İbn Haldun'un *Mukaddime*, Şatıbi'nin *Muvafakatname*, Şah Veliyyullah Dıhlevi'nin *Hucetullahi'l-Bâliğâ*, Kınalızade'nin *Ahlak-ı Alâi*, Gazzali'nin *İhyâu 'Ulûmi'd-Din*, Maverdi'nin *Kitabu't-Tevhid*, Erzurumlu İsmail Hakkı Bey'in *Marifetname*, M. M. Şerif'in *İslam Düşünce Tarihi* gibi eserler ilk etapta zikredeceklerimizdir.

Halkayı genişletirken İslamcı Geleneğin Öncüleri olarak zikredebileceğimiz isimlerin eserleri de listemizde yer almalıdır. Said Halim Paşa'nın *Buhranlarımız*,

***Nefsin muhasebesi,
her yönüyle yenilenmemiz ve tazelenmemiz için şu kitaplara da başvurmak gerekmektedir. Haris el Muhasibi'nin Farzet ki Öldün, Ruhi Özcan'ın Vahiy Kültürü, Fethi Yeken'in Müslüman Olmam Neyi Gerektirir, Abdullah Yıldız'ın Yusuf'un Üç Gömleği ve Bir Tevhid Eylemi Olarak Namaz, Ali Haşimi'nin Müslüman Şahsiyeti, Nedvi'nin İtikat, İbadet ve Güzel Ahlak, Şerafettin Kalay'ın İslam Edebin-den Demetler, bu konuda hemen okunması gereken eserlerdir.***

Mustafa Sabri Efendi'nin *Hilafetin İlgası*, Muhammed Esed'in *Yolların Ayrılış Noktasında İslam*, Said Nursi'nin *Risaleler*, Hasan el-Benna'nın *Risaleler*, Mevdudi'nin *Kur'an'a Göre Dört Terim*, Mehmet Akif Ersoy'un *Safahat*, Muhammed İkbâl'in *İslam Düşüncesinin Yeniden İhyası*, Aliya'nın *Doğu ile Batı Arasında İslam*, Ebu'l Hasan Ali En-Nedvi'nin *Müslümanların Gerilemesiyle Dünya Neler Kaybetti* kitabı mühimdir.

Ülkemizde Müslümanların fikri ve entellektüel öncülüğünü yapmış isimler arasında Nurettin Topçu'nun, Cemil Meriç'in, Necip Fazıl'ın, Sezai Karakoç'un, Nuri Pakdil'in, Cahit Zarifoğlu'nun, Rasim Özdenören'in ve İsmet Özel'in külliyatlarını okumak lazımdır.

Okuma listemizde Hatıralara bir alan açmamız yaşanmışlıkların üzerine ufkumuzun genişlemesine imkân tanıyacaktır. Bu hususta Ali Ulvi Kurucu'nun *Hatıralar*, Ahmet Muhtar Büyükcınar'ın *Hayatım İbret Aynası*, Celal Hoca'nın *Hatıralar*, Mahir İz'in *Yılların İzi*, Necmettin Erbakan'ın *Davam*, Malik Bin Nebi'nin *Konuşmalar*, Aliya'nın *Tarihe Tanıklığım*, Hasan el-Benna'nın *Hatıralarım*, Hayreddin Karaman'ın *İslami Hareket Öncüleri*, İlke yayıncılığın çıkardığı *Çağa İz Bırakan Önder Şahsiyetler* (Hasan el Benna, Bediüzzaman Said Nursi, Mehmet Akif Ersoy, Mevdudi, Muhammed İkbâl, Seyyid Kutup, Malcolm X, Ömer Muhtar, Aliya İzzetbegoviç) ve Nurettin Yıldız'ın *İşî Vaktinden Çok Olanlar*, muhakkak bu listede olmalıdır ve okunmalıdır.

Nefsin muhasebesi, her yönüyle yenilenmemiz ve tazelenmemiz için şu kitaplara da başvurmak gerekmektedir. Haris el Muhasibi'nin *Fazret ki Öldün*, Ruhi Özcan'ın *Vahiy Kültürü*, Fethi Yeken'in *Müslüman Olmam Neyi Gerektirir*, Abdullah Yıldız'ın *Yusuf'un Üç Gömleği* ve *Bir Tevhid Eylemi Olarak Namaz*, Ali Haşimi'nin *Müslüman Şahsiyeti*, Nedvi'nin *İtikat, İbadet ve Güzel Ahlak*, Şerafettin Kalay'ın *İslam Edebin-den Demetler*, bu konuda hemen okunması gereken eserlerdir.

Birkaç asırdır muhatap olduğumuz, Batı Avrupa'nın öncülüğünü yaptığı Batı medeniyetini tanımamız da zihin pergelimizin açısını genişletmemiz itibarıyla elzemdir. Bunun için Kasım Küçükalp-Ahmet Cevizci'nin *Batı Düşüncesinin Felsefi Temelleri*, Marshall G. S. Hodgson'ın *Dünya Tarihini Yeniden Düşünmek* ve *İslam'ın Serüveni*, Gerard Delanty'nin *Avrupa'nın İcadı*, Jack Goody'nin *Tarih Hırsızlığı*, Leo

Huberman'ın *Feodal Toplumdan Yirminci Yüzyıla*, Christopher Dawson'un *Batının Oluşumu* ve David Harvey'in *Yeni Emperyalizm* kitapları ilk etapta tetkik edilebilir.

Bütün bu kitapları şahsi veya esasen bir hocanın ri-yasetinde okumak ve ardından tahlil etmek veyahut yukarıda zikrettiğimiz özelliklerde bir arkadaş grubunu oluşturup bu listeden okumalara ivedi olarak başlamak gerekmektedir.

Son sözler olarak; üniversite yıllarının merkezine okuma eylemini yerleştirmek elbette çok esaslı bir şarttır. Ancak bu eylem diğer eylemlere kurban edilmeyecek şekilde sürdürülmelidir. Diğer eylemlere örnek olarak şunları zikredebiliriz: Üniversite yıllarında ehliyet alınmalı, araba kullanımı öğrenilmelidir. Pasaport alınmalı, yurt dışına gidilerek bu tecrübe elde edilmelidir. Bir spor dalında, bir sanat dalında veya bir musiki aletinde uzmanlaşılmalıdır. Din ve medeniyet dilimiz Arapça başta olmak üzere bugünkü muhatap dilimiz İngilizce muhakkak surette öğrenilmelidir. Okuduğunuz alanın uzmanlığını sağlayacak bilgi birikimine sahip olunmalı, bölüm birincisi olacak şekilde derslere çalışılmalıdır. Bir kulüp, topluluk veya konseyde yer almalı, vakıf, dernek veya kurumun mensubu olarak eylem/aksiyon tarafını ihmal etmemelidir. Ancak buralardaki eylemler baştan beri vurguladığımız üzere okuma eylemimizi güçlendirecek, destekleyecek veya organize edecek şekilde kurgulanmalı veya programlanmalıdır. Üniversite yıllarında kuşanılması gereken önemli ahlaki hassasiyetlerden birisi de kız-erkek ilişkileri konusunda olmalıdır. Üniversite yıllarında flört veya sevgililik gibi bir yönüyle zinaya yaklaşımcı, diğer yönüyle ilim yolunda asli vazifelerinden uzaklaşıcı bu eylem gündemden uzak tutulmalıdır. **"Ben Allah'tan (c.c) hayâ ederim!"** hissiyatı bir an olsun elden bırakılmamalıdır. Oluncaksa da gömleği arkadan yırtılanlardan olunmalıdır. Ancak üniversite sonrasında da evlilik geciktirilmeden gerçekleştirilmelidir.

Ve esasen, merkezde okuma eylemi olmak üzere zikrettiğimiz bütün eylemler sadece ve sadece Allah rızası için olmalıdır. Bütün bu eylemler insanlığın sorunlarına eğilmemizde bizim kuşandıklarımız olmalıdır. Bütün bu eylemler insana, topluma, şehre, ülkeye ve insanlığa dokunmamıza vesile olmalıdır. Ki anlam katsın ve kazansın. Vesselam.

çocuklarımız ve dua

Yeşim Gezmiş TORTUM

Dua, aciz insanoğlunun sonsuz kudret sahibi Allah (c.c) (c.c) ile kurduğu diyalog ve köprüdür. Hem zikirdir, hem ibadettir. Peygamber Efendimiz (s.a.s): **“Dua, ibadetin özüdür.”** buyurmuştur. Dua; Arapça bir kelimedir. Seslenmek, yardıma çağırmak, Allah’a (c.c) yalvarmak demektir. Ayet-i Kerimede Yüce Rab-bimiz: **“De ki: Duanız olmazsa Rabbim size ne diye**

değer versin ki?” (Furkan, 25/77) buyurmaktadır. Du-ada esas olan, kulun Allah’a (c.c) muhtaç olduğunu, O’ndan başka çaresi olmadığını bilmesidir. Kur’an dua ile başlayıp dua ile son bulur.

Çocuk, kendini idrak etmeye başladığı zaman, evdeki büyüklerin semaya açılan ellerini görür. Ne yapıldığını ne söylendiğini anlamasa da minicik avuçlarını

semaya açar ve dudaklarını kıpır kıpır hareket ettirir. Gece, uyumadan önce büyüklerinin öğrettikleri kısa duaları yapmadan uyumazlar. Bu dualarda cesaret bulurlar, korktuklarından emin olurlar ve Allah'a (c.c) güvenmeyi adım adım öğrenmeye başlarlar. Hepimiz hatırlarız bu duaları; "Yattım Allah kaldır beni / Rahmetine daldır beni / Can bedenden ayrılınca iman ile gönder beni." Evet... Bu dualar ile Allah (c.c), Peygamber, Melek kavramları süzülüp çocuk kalbine yerleşir. Yine başka tanıdık bir dua; "Yattım sağıma / döndüm soluma / Melekler şahid olsun dinime imanıma / Yattım Allah kal-karım inşallah / Kalkmazsam La ilahe illallah." Bu dua ile de ölüm, ahiret, iman kavramları içimize yerleşti.

İnsan hangi yaşta olursa olsun dua ederken beden elbisesini çıkarır, bir çocuk gibi ruhu ile içten niyaz eder. Artık, yemekte dua, sabah kalktığına dua, evden çıkarken dua, yolculukta dua, sınava girerken dua... Bu böyle devam edip gider. Hele hele çocuklar zengin hayal dünyaları ile bir başka dua ederler. Yeter ki biz onları dua ile tanıştıralım, dualar ile büyütelim. Bunun için özellikle mübarek gün ve geceleri ganimet bilelim. Bu bereketli zamanlarda çocuklarımızın maneviyatını daha da zenginleştirebiliriz. Gün içerisinde onlarla beraber dualar edebiliriz. Çocuklar oyun oynarken öğrenme kabiliyetleri fazladır. Oyun arasında onlara hiç fark ettirmeden yeni dini bilgiler verebilir, dualar öğretebiliriz. Böylelikle çocuk hem eğlenecek hem oyun oynadığını zannedecek hem anne ve babasıyla birlikteliğin huzuruna varacak hem de kalbi Allah (c.c) ile dolacaktır. Onlara her şeye gücü yeten Allah (c.c) bizi hep duyar, bizi bizden iyi bilir yeter ki biz güzel bir şekilde istemeyi bilelim ve sabredelim düşüncesini aşılabiliriz. Sonra çocuklarımıza mutlaka burada gerçekleşmeyen isteklerimizin, bizim için hayırlı olmadığını ya da Allah'ın (c.c) bize ahiret gününde misliyle fazlasını vereceğini de öğretmeliyiz.

Bu düşünceleri benimseyen körpe yürekler aydınlanır, Allah'ı (c.c) sevmeyi ve O'na güvenmeyi öğre-

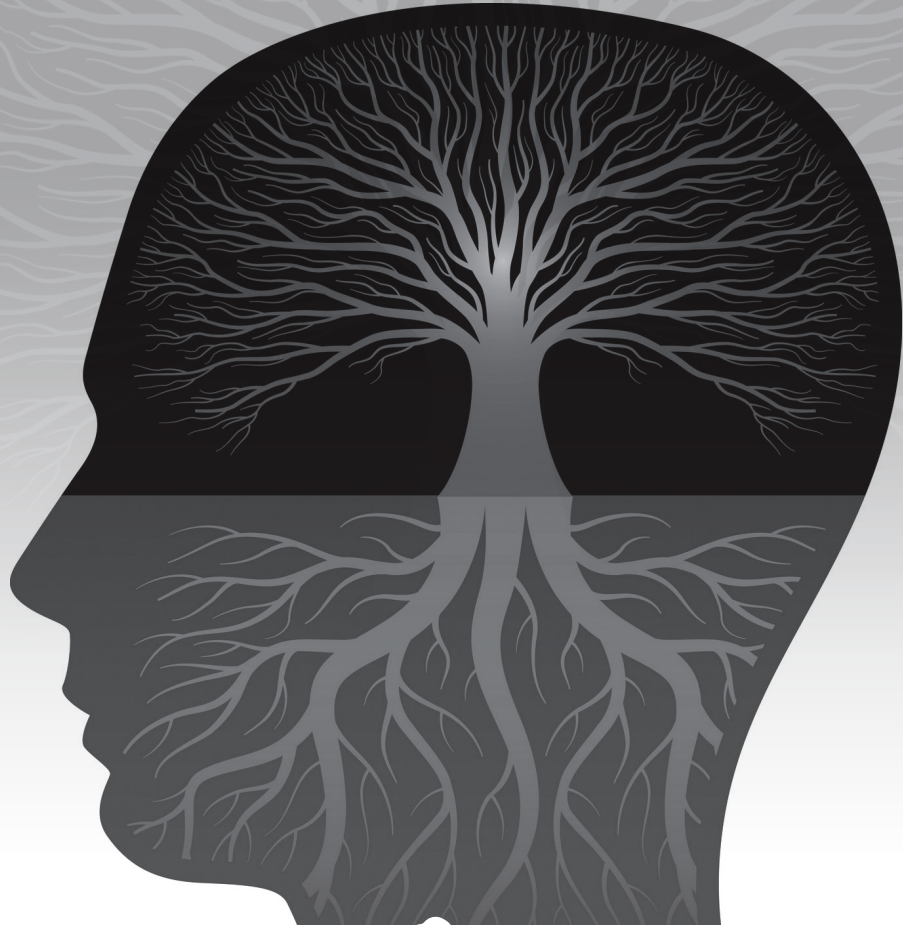
nir ve inşallah (c.c) huzurlu, imanlı nesiller yetişir. Ruhun gıdası, kalbin nuru maddi-manevi dertlerin şifa kaynağı olan dua, ümit ve huzur menbaıdır. O kadar önemlidir ki bizi gazaptan kurtarır. Cenab-ı Allah (c.c) buyurmuştur ki : "**Kim bana dua etmezse ona gadap ederim.**" (İbn Mace, Dua, 1; İbn Hanbel 3/477) Öyle ya, dua ile O'na (c.c) sığınmamak ya gafletten, ya kibirden, ya nankörlükten veya O'nun (c.c) azametini kavrayamamaktan kaynaklanır. Bunlar ise azaba sebeptir. Allah'a (c.c) yakın olmak, O'nun (c.c) sevdiği ve razı olduğu bir kul olmak için dua etmeli ve evlatlarımıza da bunu öğretmeliyiz.

Allah'a (c.c) verdiği nimetlerden dolayı şükretmek için dua ederiz. Kötülüklerden, bela ve afetlerden korunmak için dua ederiz. İyi bir insan olmak, güzel ahlak ve davranışlara sahip olmak ve doğru yoldan ayrılmamak için dua ederiz. Yine dileklerimiz gerçeğe dönüşmesi için müminin silahı olan duaya sığınırız.

Öyleyse çocuklarımızın günahsız ellerini açtıralım semaya ve Rasullullah'ın (s.a.s) öğrettiği bu mübarek duayı birlikte tekrar edelim:

"Allah'ım! Ürpermeyen kalpten, doymayan nefisten, fayda vermeyen ilimden ve kabul olmayacak dua'dan Sana sığınırım." (Müslim)

Amin, Amin, bi Hürmeti Taha ve Yasin. Es-salatu ves-selamu aleyke Ya Rasullullah... (s.a.s)

bize ulaşan haberler

Uzaklara veya dağlara kaçıp kendimizi toplumdan soyutlayabilmemiz pek mümkün değil. Öyleyse sosyal birer varlık olarak bizler, toplumla iç içe yaşamak durumundayız. İnsanlarla konuşmalarımızda veya basın gibi araçlarla bazı haberler ediniriz. Hatta etrafımızdan biraz uzak kalabilsek bile, kendi iç âlemimizde de bize ulaşan bazı haberler vardır: Akla gelen şeyler, görülen rüyalar, şeytan ve nefsin vesveseleri, kalbe doğan ilhamlar...

Hatta bazen sosyal paylaşım sitelerinde veya başka ortamlarda da haberin kaynağı olabiliyoruz. Hem

kendi hakkımızı hem de kul hakkını gözetebilmemiz için ne yapabiliriz? Bu haberler ne derecede bir bilgi ifade ediyor? İslam âlimlerimiz haberi ve bilgiyi nasıl tanımlıyor? Çeşitli ilim erbabının bilgi elde etme metodlarına kısaca bir göz atarak ve bunları pratiğe dökerek, bize ulaşan bu haberlerin kıymet derecesini anlamak için kullanabilir miyiz? Takdir; Siz değerli okuyucu kardeşlerimize ait...

Bilgi yani ilim, doğruyu ifade eden şeydir. Bu tanımıyla ilim, Cenab-ı Allah'ın da bir sıfatıdır. Haber ise veridir. İnceleme neticesinde bir ilim ifade edip-etmediği

ortaya çıkar. Rabbimiz (c.c) şöyle buyuruyor: **“Ey iman edenler! Size bir fask bir haber getirirse, bilmeyerek bir topluluğa zarar verip yaptığınıza pişman olmak için o haberin doğruluğunu araştırın.”** [1] Habere yanlış veya doğru olarak bir değer verilebildiği gibi, doğru olabilme ihtimali göz önüne alınarak da bir değer verilebilir. Şu isimlendirmenin genel bir kanaat olduğunu söyleyebiliriz: Haberin doğru olma ihtimali zayıf görülüyorsa **‘vehim’**, ihtimal yarı-yarıya ise **‘şüph’e’**, yarıdan fazla ise **‘zan’**, doğru olma ihtimali çok kuvvetliyse **‘zann-ı galip’ (kuvvetli zan)**, tamamen doğru olması ise **‘ilim’** ifade eder. [2] Habere değeri kadar kıymet vermek de önemlidir. Aslında bu kavramlar biraz göreceli, kişiden kişiye değişebilmesi mümkün kavramlardır. Fakat doğruyu arayıp da haberlere tarafsız, doğal, hastaliksız bir nazarla bakabilenler arasında çok meselelerde ortak fikirler oluşabileceği de bir gerçektir.

Cehil ve câhil kelimeleri ise daha ziyade bilgisi olmayan kişi olarak tanımlanabilirse de, diğer bir tanımı da yanlış doğru sanan kimsedir. Mesela; Ebu Cehil *“cehilin babası”* lakabıyla meşhur olan şahıs, aslında o dönemin entelektüel, kültürlü varsayılan kişilerindendi. Bâtılı hak zannetmesinden bu lakap ona layık olmuştu...

Haber, aslında terim olarak daha dar bir anlam içerirse de halk arasında daha geniş manada kullanımları vardır. *“Küçük bir baş ağrısı bir hastalığın habercisi olabilir”* şeklinde kullanımlar halk arasında yaygındır... Habere bu geniş anlamıyla baktığımızda, bilgi alınabilecek haber kaynakları neler olabilir? Beş duyu organımızla edindiğimiz haberler, akıl, keşif ve ilhamı [3] sayabiliriz. Her ilim erbabı kendine hâs metotlarla bu kaynakları kullanarak bir inceleme neticesinde bilgiye ulaşmayı amaç edinmişlerdir. Bilgi ifade edemeyen verilere de ilme yakınlığına göre değer biçmişler, değerine göre de kıymet vermişlerdir. Çeşitli ilim erbabının, ilim elde etme metotlarına örnekler verecek olursak...

Bilim insanları, öncelikle aklî muvazene ile bir hi-

potez ortaya koyar. Yaptıkları deneylerle, edindikleri tecrübelerle bu hipotezi çürütürler veya ilim ifade ettiğini gördüklerinde fizik, kimya gibi ilimlerde bir formül, bir kural olduğuna hükmederler. Dini ilimler de ise...

Müfessirler ise öncelikle muhkem ayetleri tespit etmişlerdir. Bu ayetler mana kapalılığı içermediği için ilim ifade ederler. Daha sonra diğer ayetleri muhkem ayetlerin çizdiği sınırlarla yorumlamışlardır. Çünkü ilim, ilimle çatışamaz. Mesela, Cenab-ı Allah’ın yaratıklarına benzememesi *‘muhafeftün l’il-havadis’* muhkem ayetlerdendir. [4] Böylece *“Allah’ın eli onların ellerinin üstündedir”*[5] gibi ifadeler içeren ayetlerin müteşabih (mana kapalılığı) olduğu anlaşılacaktır...

Tarih ve hadis ilimleri de müfessirler için yardımcı kaynaklardır.[6] Ayetlerin iniş sebeplerini (sebeb-i nüzul) bilmek ve ayet indikten sonra sünnette bulunan açıklamalar, manadaki kapalılıkların giderilmesini sağlayacaktır. Böylelikle sebep-sonuç bağlamında, Kur’an-ı Kerim’de bildirilenlerin daha iyi anlaşılması sağlanacaktır.

Muhaddisler, yani hadis-i şerifleri inceleyen âlimler hadisleri iki açıdan denetlemeye tabi tutarlar: Senet ve metin. Tabii ki muhaddisler, hadis Sahabeler (r.anhum) gibi bizzat Allah Resulü’nden (s.a.s) almadıklarından öncelikle buna haber nazarıyla bakarlar. Hadisin senet bakımından incelenmesi; hadis aktaran kişiler ve hadisin rivayet çokluğu üzerindedir. Bu nedenle hadis rivayet edenlerin

tek tek araştırmaları yapılmış, hadis nakledebilme hususundaki kusurları ortaya konmuştur.[7] Hadisin rivayet çokluğu da önemlidir. Bu da hadisin kaynağını kuvvetlendirecektir. Sağlam bir halatın yine kendinden daha küçük iplerin birleşmesiyle oluştuğu gibi... Metin incelemesi olarak da hadisteki söz, Kur’an veya diğer tetkikten geçmiş hadisler gibi ilim ifade eden değerlere arz edilir. Sonuç olarak, senet ve metin değerlendirmesiyle hadisin ilim ifade edebilme derecesi tespit edilir, en kuvvetlisinden en zayıfına kadar kategorilere ayrılır.

Habere bu geniş anlamıyla baktığımızda, bilgi alınabilecek haber kaynakları neler olabilir? Beş duyu organımızla edindiğimiz haberler, akıl, keşif ve ilhamı [3] sayabiliriz. Her ilim erbabı kendine hâs metotlarla bu kaynakları kullanarak bir inceleme neticesinde bilgiye ulaşmayı amaç edinmişlerdir. Bilgi ifade edemeyen verilere de ilme yakınlığına göre değer biçmişler, değerine göre de kıymet vermişlerdir.

Mütekellimler, yani inanç esaslarını bildiren kelimeler âlimleri 'doğru haber' (mütevatir haber) kavramı üzerinde dururlar.[8] Şöyle bir örnekle misal verebiliriz: Bir adresi ararken her zaman navigasyon cihazını kullanırız? Genelde bir kişiye adres sorar ve cevaba göre hareket ederiz. Hâlbuki aldığımız cevap zan içerir. Bu da bize yeterli olur. Fakat birkaç kişiye daha sorup aynı cevabı alacak olsaydık zannımız daha da çok kuvvetlenecekti. Hatta kalbimiz mutmain olacak kadar çok fazla kişiye sorup herkesten yine aynı cevabı alacak olsaydık en sonunda biz de şu kanaat hâsıl olacaktı. "Artık bu haber yalan olamaz. Aynı yalanda bu kadar kişi ittifak etmiş olamaz." İşte bu söz söyleyecek kadar bir seviyeye ulaşan haberin yanlışlığında artık şüphe kalmaz. Bu haber, aynı şartları taşıyan toplulukların birbirlerine aktarılmasıyla mütevatir haber olur. Mesela bizler yakın zamana kadar kutupların buzul halde olduğunu ve bazı coğrafi bölgeleri mütevatir haberlerle biliyorduk. Günümüzde ise bu haberlerin doğruluğu uzaya gönderilen uydu görüntüleriyle de desteklenmiş oldu. Sonuç olarak dini haberlerin bir kısmı (Kur'an-ı Kerim ve bazı sünnetler) Peygamber efendimizden (s.a.s) mütevatir olarak ulaşmıştır. Bu dini haberleri kabul etmemek, haberi kabul etmemekten ziyade Peygamber Efendimizi (s.a.s) yalanlamak anlamına geleceğinden, kişinin küfre düştüğüne yani dinden çıktığına hükmedilecektir.[9] Tevatüre ulaşamayan dini haberlerin inkârı ise haberin ilim ifade etme derecesine göre kişinin itikadı durumu hakkında konumunu belirler. "Haber hakkında başka karineler de bulunduğu için küfre düşer", "küfre düşebilir", "küfre düşmesinden korkulur", "sapık ve ehli bidat olur", "görüşü itikadi açıdan tehlikeli değilse de ehl-i sünnet harici bir görüştür", "ehl-i sünnet içinde bir görüştür" gibi cümlelerle kişinin durumu ifade edilebilir.

Fakihler yani amel esaslarını anlatan fıkıh âlimleri indinde; bize ulaşan haberlerin ilme yakınlığı nispe-

tinde kıymet verilmesi ve buna göre amel edilmesi hususu üzerinde durmuşlardır. Konunun izahı için birkaç fıkıh kaidesiyle örnek verecek olursak: Vehim, şüphe ve zan kavramları fıkıhta birbirlerine yakın anlamlar içerirken, zannı galip ise yakîn (kesin bilgi) ifade eder. Ali Haydar Efendi (ö. 1355/1936) Mecelle şerhinde şöyle belirtir: "Şek (şüphe), sözlükte mutlak tereddüt demektir. Terim olarak ise bir şeyin meydana gelip gelmemesi yani olup olmaması konusunda aklın tereddüt etmesidir. Bu durum, iki taraftan birisini tercih

edememek şekliyle ortaya çıkar. Eğer iki taraftan birisini kalb kanaat getirerek tercih ederse buna 'gâlib zan' denir. Gâlib zan ise kesin bilgi (yakîn) ifade eder. Galib zan yakîn derecesinde kesin bilgi verince, bir kimse başkasının evine girip o kimsenin hırsız olduğuna gâlib zan meydana gelse, ev sahibi tarafından öldürülmesi mübah olur." [10] Yine bir fıkıh kaidesidir... "Şüphe ile yakîn bozulmaz." [11] Yani abdest aldığına emin olup bozduğuna şüphesi olanın abdesti vardır gibi hükümler bu fikhî kaidenin sonucudur.

Başka bir fıkıh kaidesi ise: "İddia sahibi, iddiasını ispatla mükelleftir." [12] Bundan dolayı iddia hedefinde olan kendini aklamakla yükümlü değildir. Birini suçlamak için delilsiz zan yürütmenin bir kıymeti yoktur. Böylelikle fakihler su-i zannın önünü kaparlar.

Vehim de, her ne kadar şüpheye benziyor olsa da hükmü farklıdır. "Vehim, hüküm ifade etmez." [13] fıkıh kaidesiyle; yani bir kimse "evimin yanında komşunun samanlığı var, bu samanlıkta yangın çıkarsa benim evim de yanar" şeklinde bir şikâyette bulunursa, bu şikâyeti dikkate alınmaz. Şüphe ise

daha farklıdır. Bir takva ölçüsü olarak da ifade edilebilir. Haram veya helalliyi belli olmayan (mekruh) işlerden sakınmak gibi...

Meşayih, yani mana âlimi olan Şeyhler indinde ilham ve keşif; bazı mânevi tecrübelerle ilim ifade ederse de, bu ancak kişinin kendisi için delil olabilir. [14] Yani başkalarının bunu delil olarak alma zorunluluğu yoktur. Böylelikle art niyetli olabilecek kimselerin önü

Meşayih, yani mana âlimi olan Şeyhler indinde ilham ve keşif; bazı mânevi tecrübelerle ilim ifade ederse de, bu ancak kişinin kendisi için delil olabilir. [14] Yani başkalarının bunu delil olarak alma zorunluluğu yoktur. Böylelikle art niyetli olabilecek kimselerin önü

kapanır. Esas itibariyle tasavvuf kâl (söz) değil, hâl ilmi olduğundan Sufiler, bazı manevi olguları anlatırlarken teşbihler kullanabilirler. Mesela kalp bazen bir havuza, bazen de bir aynaya benzetilmiştir. Bazı hadis-i şeriflerde de “ölümü düşünmek, kur’an okumak, Allah’ı (c.c) zikretmek” gibi ibadetler kalbi parlatici olarak ifade edilmiştir. [15] İlim ise, maluma (bilinene) tâbidir. Malum olan ne ise ilim onu tarif eder. O halde bir yönüyle “ilim, eşyaya bakan bir aynaya benzer”[16] diyebiliriz. Fakat bu, hastalıklı veya kirlili bir aynayla olmaz. Rabbimiz Kur’anda: **“Kalplerinde hastalık olanlar ayetlerin müteşabih olanına meylederler.”**[17] buyurmaktadır. Dolayısıyla ancak kötü ahlaktan temizliği ile ayna hâline gelen kalp, baktığı eşyayı en güzel bir şekilde anlayacak ve hak ettiği ilmi elde edecektir. Yunus Emre’nin (k.s) “ilim kendini bilmektir” sözü ile ifade ettiği mana da bu olsa gerekir. Nefsin kötü istekleri ve şeytanın telkinleri ise malumdur ki asla ilim değildir. Kişiyi vehim ve şüphelerle saptırmak isterler. Zannı ilim gibi göstererek su-i zanna sebebiyet vermek ve ilmi kötü yönde kullanmak cihetiyle de vazifeleri vardır. Aslında kişinin kibir, ucb, hased, riya gibi kötü sıfatlara meyletmesi bir yönüyle; bu telkinleri ilim sanmasından, hakiki bir anlamda bir kıymetlerinin bulunduğu vehmetmesindedir.

Bu anlatılanlardan ne sonuçlar çıkarabiliriz? İlim ne kadar kıymetli bir hazine ki bunca âlimler, duyulara ve akla tamamen güvenmeyerek haberleri irdeleme ve türlü çabalarla ilmi elde etmeye çalışmışlar ve bizim istifademize sunmuşlardır. Aslında her bir ilim erbabı, bize ulaşan haberleri değerlendirirken kendi hâl dilleriyle kulağımıza bir şeyler fısıldıyor ve sanki bize bazı nasihatlerde bulunuyorlar... “Bilmediğin şeyin ardına düşme!”[18], “Bildiyiyle amel edene, Allah (c.c) bilmediklerini öğretir.”[19] “Nefsine esir olan, hayrı ve şerri seçemez.”, “Haber aldığın kaynağa dikkat et!”; “İki doğru birbiriyle çelişmez.”; “Haberler, sebep ve sonuçlarıyla daha güzel anlaşılır.”; “Haber, öncelikle ilimle tartılır.”; “Ortada açık bir gerçek yoksa farklı fikirler de olacaktır.”; “İddia, ispatla değer kazanır.”

“Cahil ve tarafgir olan haberleri sağlıklı değerlendiremez.” gibi... Aslında âlimlerin bu usullerini bilmemiz üzerimize dini bir vacibe[20] de değildir. Fakat buradaki bazı usullere dikkat edip tefekkür etsek, olaylara bakışımızda bizlere ufkumuzu açacak nice değerler kazandırabileceğini de göz ardı etmemek gerekir.

Allah (c.c) bâtılı bâtil bilip uzak durmayı, hakkı hak bilip tâbi olmayı nasip buyursun. Bâtil, iki zıt şeyin yâni birbirini yalanlayan iki fikrin aynı fikirde buluşmasıdır. Hak ise her fikriyle kendini doğrular ve destekler.[21] Sağlam bir bakışla hak ve batıl ortaya çıkar. Bu sağlam bakış, Cenab-ı Allah’ın mü’minlere bahşetmiş olduğu feraset kabiliyetidir. İnsanları aldatmaya yönelik ortaya konan haberler, böylelikle deşifre olur ve şu Peygamberî ifadeyle ikaz olunurlar. **“Mü’minin ferasetinden sakının! Çünkü o, Allah’ın nûru ile bakar.”**[22]

İlim ne kadar kıymetli bir hazine ki bunca âlimler, duyulara ve akla tamamen güvenmeyerek haberleri irdeleme ve türlü çabalarla ilmi elde etmeye çalışmışlar ve bizim istifademize sunmuşlardır. Aslında her bir ilim erbabı, bize ulaşan haberleri değerlendirirken kendi hâl dilleriyle kulağımıza bir şeyler fısıldıyor ve sanki bize bazı nasihatlerde bulunuyorlar...

[1] Hücurât, 6

[2] TDV İslam Ansiklopedisi, Cilt: 39; Sayfa: 263, “Şüphe” Bahsi; A.g.e, Cilt: 44, Sayfa: 121 “Zan” Bahsi (Zann-ı galip için ise bkz. Tehânevî, II, 939)

[3] Nefsini belirli bir seviyede islah etmiş kullarda görülen 5 duyu organı haricindeki his ve sezgiler.

[4] Şura, 11

[5] Fetih, 10

[6] Tefsir Tarihi ve Usulü, (AÖF İlahiyat 1. Sınıf Ders Kitabı), Sayfa 74, “Tefsirin Diğer İslâmî İlimlerle İlişkisi”

[7] Normalde böyle davranışlar gıybet olacağından dinimizde yasak olsa da buradaki durum özeldir.

[8] İslam Akidesi, Ömer Neseî, Sayfa 15, “İlim Sebepleri” Bahsi

[9] A.g.e., Sayfa 23, “Mütevâtir Haberin Hükümü” Bahsi

[10] Ali Haydar, Düraru’l-Hükkâm Şerhu Mecelleti’l-Ahkâm, 3. baskı, İstanbul 1330, I, 39

[11] Mecelle, 4. Madde: “Şek ile yakın zail olmaz”

[12] (Camiu’s Sağır, I, 107) Mecelle, 76. Madde: “Beyyine Müddei İçin, Yemin İnkâr Eden Üzerinedir.”

[13] (Mirât-ı Mecelle, s. 36; Düreru’l Hukkam, I, 158, 160) Mecelle, 74. Madde: “Tevehhüme İtibar Yoktur.”

[14] İmam Rabbani, Mektubat, Cilt 1, Çev: A. Akççek, İstanbul: Merve Y., s. 147; A.g.e Cilt 2, Sayfa: 1217

[15] Kudai, Müsned, II, 198-199; Beyhaki, Şuabü’l-İman, II, 353 ve Suyûti, Câmiu’l-ehâdis hadis no: 8007

[16] “Eşya”, şey kelimesinin çoğuludur.

[17] Al-i İmran, 7

[18] Aynı zamanda bu ifade, Ayet-i kerimede de geçmektedir. (İsra, 36)

[19] Aynı zamanda Hadis-i şerifdir. (Ebû Nuaym, Hilye, X, 15)

[20] İmam Gazali (k.s) dini ilimlerde derinleşmeyi farz-ı kifaye olarak görmüştür. (Ihya’u Ulumiddin, Cilt 1, “İlim” Bahsi) Yani bazı Müslümanların yapmasıyla diğerlerinin üzerinden bu mesuliyet kalkar. Bir mü’minin cenaze namazını kılmak gibi.

[21] Abdullah Demircioğlu Efendi Hz., Şifâi sohbetler

[22] Tirmizi, 5/298

II. Abdulhamid Han'ın Tasavvufi Yaşantısı ve Meşayihle İlişkileri

Prof.Dr. İhsan Süreyya SIRMA

Günlük yaşantısına erkenden yıkanıp namazını eda ettikten sonra Kur'an ve evrad okuyarak başlayan II. Abdülhamid'in dinî duygu ve yaşantısının samimi olduğu anlaşılmaktadır. Ömründe sadece böbrek hastalığına yakalandığı vakit Cuma namazını terke mecbur kalmış, sıhhati bozulduğu halde Ramazan orucunu bırakmamış olan Sultan'ın [Ali Said, Saray Hatıraları, haz. A. N. Galitekin, İstanbul 1994, s.32, 40, 41, 58] gizli-

ce hacca gittiği de rivayet edilmiştir. [Hasan Abdulhay Kazzaz, el-Emnüllezi Neışühû, Mekke 1989, s.391-92; Ö. F. Yılmaz, Belgelerle Sultan II. Abdülhamid Han, s.214-215] İçki içmediği, içenlerden nefret ettiği, bütün hareketlerini İslam şeriatına uygun yapmaya gayret ettiği, tereddüt ettiği mevzuları birkaç ilim adamına sorduğu nakledilmektedir. [Ali Said, a.g.e., s.58]

Şeyhlerle İlişkileri

Prof. Dr. Hür Mahmut Yücer araştırmalarının neticesi olarak şunları kaydetmiştir:

“Onun (Sultan’ın) gerek sözlü gerekse yazılı rivayetlerden, Kâdirlik ve Şâzeliliğe kesin olarak intisap ettiği; Nakşi, Rifâi ve Halvetilerle seviyeli bir ilişki kurduğu; (dönemindeki) Mevlevî ve Bektâşilere ise gerek Jön Türkler ve Masonlarla ilişkileri, gerekse Sultan Reşad ile bağları neticesinde mesafeli ve soğuk olduğu söylenebilir.” [Hür Mahmut Yücer, “Sultan II. Abdülhamid Dönemi Devlet-Tarikat Münasebetleri”, Sultan II. Abdülhamid ve Dönemi, Editör: Coşkun Yılmaz, İstanbul 2002, s.255]

Tarihçi Ömer Faruk Yılmaz, “Belgelerle Sultan İkinci Abdülhamid Han” adlı kitabına şunları yazmıştır:

“Sultan Abdülhamid, Ehl-i Sünnet’e mugayyir olmayan tarikat ve ilim erbabı ile sık sık görüşürdü. Ulemaya hürmet göstermek, Osmanlı sultanlarının güzel adetlerinden idi. Sultan Abdülhamid Han, Şam’da medfun bulunan Şazeli şeyhlerinden Şeyh Ebuşşamat Efendi’ye, tahttan indirilip Selanik’te yaşamaya mecbur edildikten sonra bir mektup yazmıştı.” [Osmanlı Yayınevi, İstanbul 2000, 2. bs., s.274-276]

Küçük yaşlarından itibaren tasavvuf çevreleriyle içli dışlı olan Sultan Abdülhamid, Yahya Efendi Tekkesi Nakşî şeyhi Hasan Hayri Efendi’yi sık sık ziyaret etmiştir. [Hüseyn Vassaf, Sefine, II, 72] Nakşî-Halidî şeyhi Gümüşhaneli Ahmed Ziyaeddin Efendi, belli aralıklarla Sultan Abdülhamid ile görüşürdü. [İrfan Gündüz, Gümüşhanevi Ahmed Ziyaüddin, s.65]

Şehzadeliği sırasında Yenikapı Mevlevîhanesi’ne birkaç defa gitmiş, Mevlevî şeyhi Osman Selahaddin Dede’den istifade etmiş, tahta geçtikten sonra onun sarayda haftada bir veya iki gün Mesnevî okumasını istemiş, ancak kendisi bu programa bir defa katılabilmiş, saltanatı süresince zaman zaman huzuruna çağırılmış, bazı konularda görüşlerine başvurmuştur. [Mehmet Ziya, Yenikapı Mevlevîhanesi, s.181-86]

Sultan II. Abdülhamid, Halvetî-Sünbülî şeyhi Rızaeddin Efendi’ye de büyük saygı duyardı. Bir Ramazan

onu iftara davet etmiş, teşrifleri rica olunmuş, teklif kabul edilmiş, Sultan, şeyh efendiyi bizzat sofrasına kabul etmiş, birlikte yemek yemişler, dualarını almışlardır. [Hüseyn Vassaf, Sefine, III, 309]

II. Abdülhamid, padişahlığının ilk yıllarında aynen II. Mahmud’un ilk yıllarında olduğu gibi tarikat erbabıyla iyi geçindiği, onları saraya davet ederek fikirlerini dinleyip değerlendirdiği; ancak bir müddet sonra bu ilişkilerin kısmen bozulduğu, yardımların yavaşlatıldığı, denetim, gözetim, sürgün gibi mekanizmaların

işletildiği anlaşılmaktadır. [Hür Mahmut Yücer, Osmanlı Toplumunda Tasavvuf: 19. Yüzyıl, s.701]

Ayşe Osmanoğlu’nun belirttiğine göre, Muhammed Zafir Efendi’den sonra babasının (Sultan II. Abdülhamid’in) intisap ettiği şeyhlerin başında Rifai şeyhi Ebu’l-Hüda es-Sayyâdî ve Yahya Efendi tekkesi Kadiri şeyhi Abdullah Efendi gelir. [Ayşe Osmanoğlu, Babam Sultan Abdülhamid, İstanbul 1994, s.25]

Ekrem Buğra Ekinci, “Behice Sultanla Altı Ay” adlı yayınında, babasının Nurullah Yıldız adındaki bir öğretmen arkadaşının, Sultan II. Abdülhamid Han’ın hanımlarından Behice Sultan’la (ö.1969) görüşme notlarını neşretmiştir. Bu notlarda, hanımı, Sultan II. Abdülhamid Han ile ilgili şunları söylemiştir:

Sultan Abdülhamid Han, haramlardan son derece sakınırdı. İki eli kanda

olsa, namaz vaktini geçirmez, evvel vaktinde namazlarını kılar, günlük vazifesi olan Delâil-i Hayrat’ı okur, tesbihlerini çekerdi.

Küçük yaşta Arapça tahsiline başlamışlar, ilk öğrendikleri Arapça olmuştur. Birçok Kur’ân-ı Kerim ilimlerini, en fazla tefsir ilmini okumuşlardır. Âyet-i kerîmeleri bazen okur ve îzâh ederlerdi. Babaları Abdülmecid Han “Bu benim oğlum dervîştir” buyururlarmış ve ekseriya bu lakapla hitâb ederlermiş. Çok fasih ve güzel konuştuğu için de amcaları Sultan Aziz han kendilerine “Bülbül” lakabını vermişti.

Sarayda namaz kılmayan kimse yoktu. İstisnâsız herkes namaz kılardı. Dili bükülmeyen bazı yabancılar

II. Abdülhamid, padişahlığının ilk yıllarında aynen II. Mahmud’un ilk yıllarında olduğu gibi tarikat erbabıyla iyi geçindiği, onları saraya davet ederek fikirlerini dinleyip değerlendirdiği; ancak bir müddet sonra bu ilişkilerin kısmen bozulduğu, yardımların yavaşlatıldığı, denetim, gözetim, sürgün gibi mekanizmaların işletildiği anlaşılmaktadır.

hizmete gelince, hiç olmazsa namaz kılacak kadar sûreleri, İslâm dininin esaslarını ezberlemek mecburiyetindeydiler.

Cennetmekân yattığı odada Kur'ân-ı Kerîm bulundurmazdı. Onun olduğu yerde ayaklarını uzatıp yatamazdı. Hemen bitişik odada, büyüklerin isimleri yazılı levhalar ve bir dolap içinde Kur'ân-ı Kerîmler bulunurdu. Tam o odanın üzerinde de kadın efendilerden birinin odası vardı. Sultan Hamid o odada yatılmasına gönlü elvermezdi. Câiz olduğunu bildiği halde men ederdi. Yerler halı döşeli olduğu halde, yatacak yeri orası olduğu için kadın efendi sessizce odaya gelir ve uyurdu.

Cennetmekânın başı ucunda bir tuğlası bulunurdu. Onu hiç yanından eksik etmezdi. Uykudan uyanınca, hemen teyemmüm eder, ondan sonra musluğa kadar gider, abdestini alırdı. Abdestsiz yere basmazdı.

Sultan Hamid'in âdeti o idi ki; her gün muhakkak yedi defa Yâsin-i şerif okurdu. Zaten ezberindeydi. Kendisine bir şey söylendiğinde eğer cevap veremiyorsa muhakkak okumakla meşguldü. Durak başında durur ve cevap verirdi. Esas itibariyle **Şâzîlî tarikatine** mensuptu. Şeyhi Bağdad'da olup arada bir gelirdi. Onu çok uzaklardan arabalarla karşılar, son derece izzet ve ikramda bulunur, sohbetler ederdi. İki-üç gün sonra Şeyh Efendi ayrılırdı. Sonra şeyhi vefat etti. **Kâdirî tarikatına** girdi. Günlük evrâd-ı şerifeleri muhakkak okur, bir gün tehir etmezdi. Devrinin kutbu olduğunu söylerlerdi. Bazen öyle olurdu ki, sayrıda olduğu muhakkak olmasına rağmen, her yerde aransa bulunmazdı. Hamidiye Câmîi'nin kürsü şeyhi Şerif Efendi'yi çok severdi. Şerif Efendi bize çocukken ders verir, nasihat eder, dualar ve salevat-ı şerifeler öğretirdi. [Kaynak: Tarih ve Düşünce, Ocak-Şubat 2005/1, 36-46]

II. Abdülhamid de diğer Osmanlı padişahları gibi camiler, tekkeler, hayır ve hasenat kurumları yaptırmış, tamir ve desteklerine azami itina göstermiştir. Ancak bu destek sultanın tasavvufa bağlı, sadık bir mürid olmasından mıdır, yoksa kimi araştırmacıların da işaret ettiği gibi, toplumda güçlü ve etkin bir konuma sahip olan dergâhların siyasi nüfuzundan yararlanma niyetine mi matuftur? Herhalde her iki sorunun cevabı da evet olmalıdır. [Yücer, s.707]

Rifâi Şeyhi Ebu'l-Hüdâ es-Sayyadî

Şeyh Seyyid Muhammed Ebu'l-Hüdâ es-Sayyâdî, 1850'te Halep yakınlarında doğmuş, 1909 yılında İstanbul'da vefat etmiştir. Suriyelidir. Halep'te Nakibü'l-Eşrâf idi. Sultan II. Abdülhamid'le 1877 başında tanıştı. İstanbul'a geldikten sonra ise Şeyhülmeşayih rütbesi ile Meclis-i Meşayih Reisliği görevlerini üstlenmiştir. Arapları iyi tanınması, onlara yönelik politikalar üreten siyasi kabiliyet ve becerileri sebebiyle hükümdarın güvendiği yakın danışmanlarından olmuştur. Yirmi yıl kadar Sultan'ın himaye ve teveccühünü, üst rütbeli pek çok idarecinin saygısını kazandı. Resmî hiçbir görevi olmadığı halde, ulema silsilesi içindeki mevkiini ilerletmeye devam etti. Böylece kendisine 1878'de İstanbul Payesi verildi. İki yıl kadar sonra Anadolu Kazaskeri, 1885 Ramazan'ında da Rumeli Kazaskeri oldu. Bu paye ulema arasında en yüksek derece idi. Özellikle dış tehlikelerin arttığı zamanlarda sadece cihad değil, halifeye itaat ve onun etrafında birleşmek, Sultan II. Abdülhamid'in Panislamizm (Uluslararası İslam Birliği) politikasının kuvvetlenmesi ve yayılması için çalışan iki şeyhten Şeyh Muhammed Zafir, Kuzey Afrika'dan İstanbul'a gelen misafirlerin, Ebu'l-

Hüdâ ise Asya'daki Arap ülkelerinden İstanbul'a gelen misafirlerin karşılanması görevini üstlenmiştir. [Butros Ebu Manneh, "Sultan Abdülhamid II ve Şeyh Ebu'l-Hüdâ es-Sayyadî", çev. İrfan Gündüz, MÜİFD, Sayı: 7-10, 1989-1992, s.374-405]

Sultan Hamid'in âdeti o idi ki; her gün muhakkak yedi defa Yâsin-i şerif okurdu. Zaten ezberindeydi. Kendisine bir şey söylendiğinde eğer cevap veremiyorsa muhakkak okumakla meşguldü. Durak başında durur ve cevap verirdi. Esas itibariyle Şâzîlî tarikatine mensuptu. Şeyhi Bağdad'da olup arada bir gelirdi. Onu çok uzaklardan arabalarla karşılar, son derece izzet ve ikramda bulunur, sohbetler ederdi. İki-üç gün sonra Şeyh Efendi ayrılırdı. Sonra şeyhi vefat etti. Kâdirî tarikatına girdi. Günlük evrâd-ı şerifeleri muhakkak okur, bir gün tehir etmezdi. Devrinin kutbu olduğunu söylerlerdi.

Kendisi de Sultan'dan aldığı destekle Suriye ve Irak dolaylarında pek çok Rifâî zaviyesi açmıştır.

Beşiktaş Ebû'l-Hüdâ Tekkesi Beşiktaş'ta, Cihannüma Mahallesi'nde, eski adı Hasırcıbaşı Sokağı olan Hasırcı Veli Sokağı'nda bulunmaktaydı. Ebû'l-Hüdâ Efendi'nin vefatından sonra tekkenin bir müddet faaliyetini durdurduğu tahmin edilebilir. Tekke ve zâviyelerin kapatılmasından sonra mescid-tevhîdhâne bölümü kadro dışı bırakıldığı için Ebû'l-Hüdâ Tekkesi işlevsiz kalarak harap olmuş ve 1929 senesinde 2525 lira bedelle satılmış ve yıktırılmıştır.

1909'da vefat eden Ebu'l-Hüdî, Eyüp'te Yahyâzâde Tekkesi (bugünkü Saçlı Abdulkadir Camii) yanındaki Ebû'l-Hüdâ Kütüphanesi'nde bulunan türbeye defnedilmiştir. 1964 yılında kabri-i şerifleri açılarak mübarek cesetleri, Halep'te Halep kalesine muntazır Sultan Abdülhamid Han tarafından yaptırılan Evkaf Müdürlüğü binası içindeki türbeye nakledilmiştir.

Şazeliyye'ye Bağlılığı

Sultan II. Abdülhamid'in esir tutulduğu Beylerbeyi Sarayı'ndan, Suriye'de bulunan Şazeli Şeyhi Mahmud Ebüşşamat Hazretleri'ne el yazısıyla yazıp gönderdiği mektup, O'nun tarikatın bir üyesi olduğunu gösteriyor.

Mektup şöyle:

"Ya Hu.

Bismillahirrahmanirrahim vebihî nestain

Elhamdülillahi rabbilalemin ve efdalü salati ve ettemmü teslim ala Seyyidina Muhammedin resulü rabbulalemin ve ala alihi ve sahibihi ecmain vetabiine ila yemüddin.

İş bu arzıma tarikat-i Şazeliyye Şeyhi vücutlara ruh ve hayat veren ve cümlemin efendisi bulunan eş-Şeyh Mahmud Ebüşşamat Hazretlerine ref ediyorum:

Mübarek ellerini öperek ve duâlarını rica ederek selâm ve hürmetlerimi takdimden sonra arz ederim ki, sene-i haliye şehri mayısın 2. günü tarihli mektubunuz vasıl oldu. Sıhhat ve selâmette daim olduğunuzdan dolayı Allah'a hamd ve şükürler ettim... Efendim, evrâd-ı Şazeliyye kiraatine ve vazife-i Şazeliyyeye, Allah'ın tevfiğiyle gece ve gündüz devam ediyorum. Ve bu vazifeleri edâya muvaffak olduğumdan dolayı Allah Teâlâ Hazretlerine hamd ederim ve dâvet-i kalbiyenize daima muhtaç olduğumu arz ederim.

Bu mukaddimededen sonra, şu mühim meseleyi zat-ı reşadetpenahilerine ve zat-ı semahatpenahilerin emsali ukulü selim sahiplerine tarihî bir emanet olarak arz ederim ki, ben Hilâfet-i İslâmiyyeyi hiçbir sebeple terk etmedim. Ancak ve ancak 'Jön Türk' ismiyle maruf ve meşhur olan İttihat Cemiyeti'nin rüesasının tazyik ve tehdidiyle Hilâfet-i İslâmiyyeyi terke mecbur edildim. Bu ittihatçılar, Arazi-i Mukaddese ve Filistin'de Yahudiler için bir vatan-ı kavmî kabul ve tasdik etmediğim için ısrarlarında devam ettiler. Bu ısrarlarına ve tehditlerine rağmen ben de katiyen bu teklifi kabul etmedim. Bilâhare yüz elli milyon altun İngiliz lirası vereceklerini vaad ettiler. Bu teklifi dahi katiyen reddettim ve kendilerine şu sözle mukabelede bulundum: "Değil yüz elli milyon İngiliz lirası, dünya dolusu altun verseniz bu tekliflerinizi katiyen kabul etmem! Ben otuz seneden fazla bir müddetle Millet-i İslâmiyye'ye ve Ümmet-i Muhammediyye'ye hizmet ettim. Bütün Müslümanların ve selatin ve Hulefa-i İslâmiyyeden âbâ ve ecdadımın sahifelerini karartmam ve binaenaleyh bu tekliflerinizi mutlaka kabul etmem" diye kat'î cevap verdikten sonra hal'imde ittifak ettiler. Ve beni Selanik'e göndereceklerini bildirdiler. Bu son tekliflerini kabul ettim ve Allah Teâlâ'ya hamd ettim ki ve ederim ki; Devlet-i Osmaniyye ve Âlem-i İslâm'a ebedî bir leke olacak olan tekliflerini, yani Arazi-i Mukaddese ve Filistin'de Yahudi devleti kurulmasını kabul etmedim. İşte bundan sonra olan oldu. Ve bundan dolayı da Mevlâ-yı Müteal Hazretlerine hamd ederim.

Bu mühim meselede şu maruzatım kâfidir. Ve şu sözlerimle mektubuma hitam veriyorum. Mübarek ellerinizden öperek hürmetlerimi kabul buyurmanızı sizden rica ve istirham ederim. İhvan ve asdikâmın cümlesine selâmlar ederim.

Ey benim muazzam üstadım! Bu bâbta sözümü uzattım. Muhat-ı ilmi semahatpenahileri ve bütün cemaatinizin malumu olmak için uzatmaya mecbur oldum.

Vesselâmu aleyküm ve rahmetullahi ve berakatühü.

Hadim-i el-Müslimin Abdulhamid

22 Eylül 1329."

Kaynak: İhsan Süreyya Sırma, Belgelerle II. Abdülhamid Dönemi, İstanbul, Beyan Yayınları, 2009, s.9-14, 111-114

Ali Ulvi Kurucu ve Hatıraları

Yrd. Doç. Dr. Abdulkadir MACİT

"Eski güzel adamlar, atlarına binip gittiler"

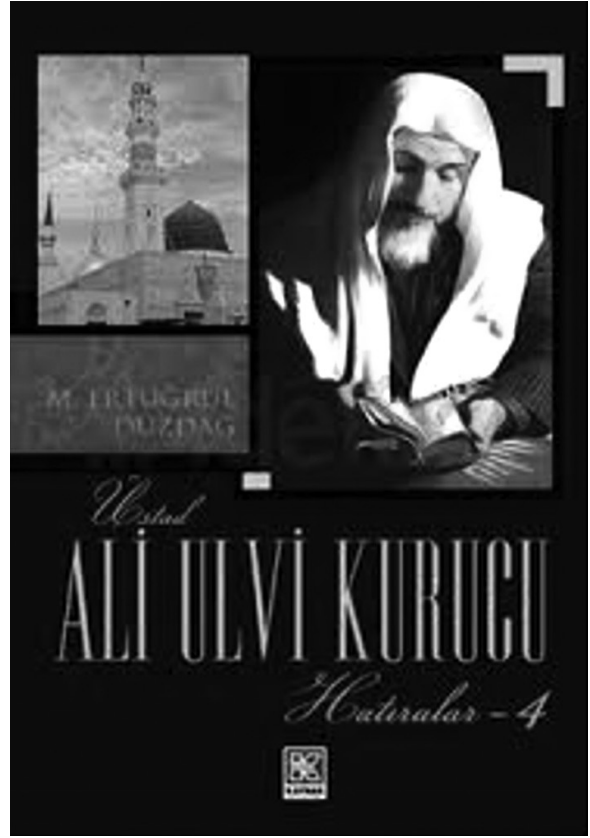
Elimizde mevcut olan hatıratlar bizler için hareketlere, fikri akımlara, tarihi vakıalara, medeniyet birikimlerine, kültürel kodlara dair rehber niteliği taşıyan önemli eserlerdir. Bunlar arasında son dönemin en dikkate değer olanı hiç şüphesiz Ali Ulvi Kurucu'nun 4 ciltlik *Hatıralar*'ıdır. Osmanlı sonrasında Mahir İz'in *Yılların İzi*, Celal Hoca'nın *Hatırat*'ı ve Ahmet Muhtar Büyüçınar'ın *Hayatım İbret Aynası* adlı hatıralarının sonrasında yazılan bu hatırat, önemli bir boşluğu doldurmuş olmaktadır. Nitekim kitabın satırları arasına baktığımızda ilim, edep, irfan, tarihimiz, dilimiz, edebiyatımız, hâsılı, "bizi biz yapan değerlerimiz" in olması bunun kanıtıdır. Yine satırlarına 80 yıllık bir hayatın (1922-2002) naif ruhaniyeti sinmiş olan bu hatırat, Ali Ulvi'nin doğumundan vefatına kadar, İslam dünyasının bütün meseleleriyle yakından ilgilenen bir vicdana ve derin çözümlerler getirebilecek irfana sahip bir eser hüviyetiyle önemlidir. Yine bu eser, elli altı talihli ve güzel yılı "Ravza-i Nebevi"ye bitişik Şeyhülislam Arif Hikmet Bey Kütüphanesi'nin müdürlüğü ile geçen hikmetli bir ömrün mahsulatı olması itibariyle değerlidir.

Kitapta bizi biz kılan zengin ayrıntılar var

Bu eseri diğer hatıratlardan ayıran önemli özelliklerinden birisi bütün ciltlerinde Ali Ulvi üzerinden devrin önemli simalarını tanıyor olmamızdır. İlk ciltte Konya'da İslami uyanışın öncüsü mücahit-âlim bir aileden tevarüs edilen ilim ve irfandan bahseden Ali Ulvi, yakın tarihimizi isabetle anlamlandırmamız için bize küçümsenemeyecek delil ve ipuçları sunmaktadır. İslam Tarihi'nde husûsen Hz. İbrahim ve ailesinin, Hz. Ebu Bekir ve ailesinin yüklendiği tarihi misyonu, Hacı Veyis Efendi ve oğulları Hacı Veyis-zade İbrahim Efendi ile Hacı Veyis-zade Mustafa Efendi'de görmekteyiz. Şüphesiz bu kişilerde Allah rızası, ilim ve samimiyet en önemli payedir.

İkinci ciltte tarihin çok kez dönüm ve akış noktalarında, tarihin kahramanlarıyla yan yana düşen Mısır yıllarını görüyoruz. Dönemin aslında hicret yurdu mesabesinde olan Mısır'da sözgelimi Şeyhü'l-İslâm Mustafa Sabri, Zahidü'l-Kevseri, Mehmet Akif Ersoy, İhsan Efendi gibi insanların menkul hatıratına canlı kaynak olmuştur. Ayrıca Hasanü'l-Benna üzerinden İhvanü'l-Müslimîn hareketine ve Mısır'daki idare ile Müslümanlar arasındaki ilişkilere tanıklık etmektedir.

Geriye kalan iki ciltte ise Ali Ulvi'nin çağlarına, coğrafyalarına ve tarihe renk ve anlam katan yakın dostlarının, hocalarının, talebelerinin resmi geçit yaptığı samimi diyaloglar çok zengin bir halde takdim edilmektedir. Örneğin, Türkiye'deki isimler arasında zamanının irşad kutbu M. Sami Ramazanoğlu, Şeyh M. Zahid Kotku, Ladikli Ahmed Ağa; Hint coğrafyasının mühim âlimlerinden Ebul Hasan Nedvi, Filistin müftüsü Şerif El-Hüseyni hemen ilk etapta dikkat çeken isimlerdir. Ayrıca Abdülgaffar Abbasi, Şih Muhammed'ül Gazalî, Ali Yakup, Mustafa Runyun, Miralay Sadık Beyler. Her biri ile ilgili çok değerli münasebetlerinden bahseden Ali Ulvi, bu insanların kanaatlerine vakıf olması ve bunları aktarması ile gerçekten çok hayati bir rol üstlenmektedir. Misal olarak; Süleyman Nedvi'nin Osmanlı hakkındaki takdîrîkâr ifadelerini zikrediyor. Nedvi, Osmanlı'nın İslâm'ı sahabe-i güzîn gibi anladığını söylüyor, "Çok büyük ecdadınız var. Hilafeti üzerine alarak tüm İslâm âleminin sorumluluğunu omuzlarına almış. Çocuklarımıza sizin atalarınızın ismini koyuyoruz". Zikrettiğimiz bu isimler Ali Ulvi'nin ifadesiyle "Güneşin batışını gören" yani Osmanlı Devleti'nin

çöküşüne ve sonrasında İslam beldelerinin her karışının işgal sürecine tanıklık eden nesildir. Ancak kendi şartlarında verdikleri mücadele ile aynı zamanda numune-i imtisal olan nesildir.

Sanki Başka Bir Âlemden Yansımalar

Eserin hülasası olarak "Müslüman dünyasının derdi çok büyük" mefhumu Ali Ulvi'nin bizlere hatırlattığı önemli bir hakikattir. Şih Muhammed'ül Gazalî, El-Muslimun adlı dergi için Ali Ulvi'ye yazarlık teklif ettiğinde şu cevabı alır: "Siz benden tatlı hayâl istiyorsunuz, ben ise acı hakikatlerle doluyum. Razi iseniz yazarım." Bu acı itiraf, Osmanlı sonrasında işgal edilmiş bir karış toprağı kalmayan İslam beldelerinin tablosuna ve dertlerine Müslümanların kavşak noktası mesabesinde olan Arabistan'dan şahitlik etmenin bir yansımasıdır. Eserin satırları arasında korku ile ümit arasında bir psikoloji içerisinde; "Allah'tan ümid kesilmez ancak kaynaklar kurumuştur. Konya'nın Kapı Camii'nde biz Ramazan aylarında ikindiden sonra mukabele okur idik. Ben 10 yaşımda hıfzımı tamamladım. Oraya mukabele dinlemek için üç lise talebesi gelirdi.

Yaşlı cemaat sanki fetih ordusunu karşılar gibi bunlara ayağa kalkardı. 'Allah Allah, hem lisede okuyor, hem de camiye geliyor!' derlerdi. Bu manzarayı gören insanın hâlet-i rûhiyesi ne olur, tabii ki bir nevi ümitsizlik. Fakat Allah'ın da va'di var, her ne kadar istemeyenler olsa da nûrunu tamamlayacağını müjdeliyor" gibi bir nevi ümitsizlik, "İslâm âleminde, bilhassa vatanımızda uyanan bir ilim, iman ve irfan gençliği görüyorum. Bunların yetişmesiyle rûhum aydınlanıyor. Bu nesil için 1939'dan beri duacıyım. Böyle bir gençliğin yetişmesini istiyordum, görmekle bahtıyarım" gibi her şeye rağmen tatlı bir nevi sevinç taşıyan cümleler geçiyor.

İlim aklın ibadetidir

Bu satırların yazarının gönül ikliminde eserini bıraktığı en kalıcı izlerden bir tanesi, ilim öğrenmenin ve ilim üzerinden İslam'a hizmet etmenin ne denli önemli olduğunu örneklikleri ile ortaya koyan pek çok gaye ve yüksek vasıflı insana dair sunduğu hayat kıssalarıdır. Bu hususta evvela vurgulanması gereken isimler; ilme daha çok vakit ayırmak için sabah-tan bulguru ıslayarak öğlen, üzerine biraz tuz biber katarak onu kendisine aş eden Hacı Veyis-zade Efendi, okumak ve okutmak için gecesini gündüzüne katan Hacı Veyis-zade Mustafa Efendi, zindana atıldığında dahi yazmayı bırakmadan yazdıklarını kibrit kutusuna saklayarak muhafaza eden Mustafa Sabri Efendi, yazı yazmaktan acıkan ve kebab ısmarlamak isteyen talebesine "Sepette kuru pide var, mangalda et suyu var, tel dolapta yoğurt var. Ekmeği böl, et suyunu dök, yoğurdu da koy. Ne niyetle yersen o olur" diyen Bediüzzaman Said Nursi, ilme ayırdığı vakitten nafiye ibadete zaman ayıramayan Zahidü'l-Kevseri ve yatsı namazından sonra oturarak sabah ezanına kadar Riyazu's-Salihin okuyan Saatçi Osman Efendi'dir. Bu

örnekler itibariyle, şimdi, hayatı bir tiride ve bulgur pilavına indiren, zindanda dahi ilim ile meşgul olan, ilim öğrenmek, öğretmek ve onunla amel etmek uğruna gecesini gündüzüne katan insanların kimseye minneti olur mu!

**Eserin hülasesi olarak
"Müslüman dünyasının derdi çok büyük"
mefhumu Ali Ulvi'nin
bizlere hatırlattığı
önemli bir hakikattir.
Şih Muhammed'ül
Gazalî, El-Muslimun
adlı dergi için Ali
Ulvi'ye yazarlık teklif
ettiğinde şu cevabı
alır: "Siz benden tatlı
hayâl istiyorsunuz,
ben ise acı hakikatlerle
doluyum. Razi iseniz
yazarım." Bu acı itiraf,
Osmanlı sonrasında
işgal edilmemiş bir
karış toprağı kalma-
yan İslam beldelerinin
tablosuna ve dertlerine
Müslümanların kavşak
noktası mesabesinde
olan Arabistan'dan şahitlik etmenin bir yansımasıdır.**

Hülasa olarak, bu hatıralar hem Ali Ulvi'nin kendi gözüyle hem de çevresinin gözüyle bizlere bir devrin (1930-2000) tanıklığını yapmaktadır. Bu sayede bu hatıralar, İslam ve Osmanlı ilim geleneğinin yaşanması ve yaşatılması adına yapılan ihlas dolu çalışmalara şahitlik etmektedir. Bu haliyle geçmiş zamanın daha iyi anlaşılmasına katkı sağlamaktadır. Bütün bu zikrettiğimiz çalışmalar sistemli bir baskıya karşı özeldir Hacı Veyis-zade ailesinin genelde ise tüm isimlerin dayanması, sabrı ve metaneti, taviz vermeyen tavırları sayesinde ortaya konulmuştur. Ayrıca bu çalışmalar had safhada olan bir şükür hassasiyeti ile tezyin edilmiştir. Bizim kanaatimiz odur ki, bu hatıralarda ilim, edep, irfan tarihimiz heyecan uyandırırken, bunlardan bugünkü yokluklarımız ise yüzümüze tüm yakıcılığı ile çarpıyor. Bunun önemli saiklerinden birisi olan Cumhuriyet tarihinin hazin öyküsünün bir yansımasını da bu hatırat gözler önüne sermektedir.

"Baki kalan bu kubbede bir hoş sada imiş..."

Edebî bir zevk ve ilahi bir aşk kokusu içerisinde bir araya getirilerek kaleme alınan bu hatıralar için Ali Ulvi'yi ne kadar hayırla yad etmek gerekirse

Ertuğrul Düzdağı da bir o kadar yad etmek durumundayız. Zira bin bir türlü meşakkat ile ses kaydı alarak bunları derleyen, tanzim eden ve neşre hazırlayan engin gayreti ve feragatiyle Düzdağ, bizlere şaheser hayatlardan müstesna portreler sunmakla tarihi bir vazife deruhte etmiş olmaktadır.